

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Tractatus III. De Sponsalibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

Sacramentum Pœnitentiæ, perierit defuncto Episcopo. 23. Certè ex dictis sequitur, nequaquam penisse etiam re integra, quia hæc fuit gratia facta ipsi Rectori, & quidem circa personas indeterminatas, ita solum signatè Frangolus t. 1. seu p. 1. l. 3. d. 50. fol. mibi 291. his verbis: Vnde, quamvis possint ejusmodi facultates prohibito revocari, certum est, non expirare morte concedentis, duraturque donec viduatis Ecclesiis provifum fuerit de Pastore à quo possunt revocari. An dicta facultas transierit ad Successorem dicti Rectoris pertinet ad §. 6. paulo post affertendum.

§. V. An expiret Dispensatio, vel potestas dispensandi, vel alia gratia, si, qui concessit, moriatur, vel amoveatur ab officio, antequam litteras Concessionis dederit.

1. **A**ltero Primo, in foro conscientie valere prædictas gratias, de quibus nostra est locutio, etiam si scriptura nulla super illis confecta sit, valere, inquam, statim ac simplici verbo conceditur. Molin. t. 1. d. 599. Ioan. Præp. 9. 8. de disp. matr. d. 7. à num. 46. Perez de matrim. d. 47. tit. 6. aliosque apud Dian. p. 8. tract. 3. ref. 8. Poterit ergo eas in foro Conscientie, uti etiam si concedens moriatur, antequam litteræ concessionis expedite fuerint. Excepit semper, nisi aliud cautum sit in concessione, vel in lege aliqua municipali. Ratio est, quia neque ex natura Donationis gratiæ, neque ex iuris communis dispositione apparet, cur ejusmodi gratia non valeat: cum per simplicem concessionem voluntariè datum, concedens transferat gratiam in alium, ut est communis doctrina apud Sanch. l. 8. matrim. d. 29. n. 2. March. de Or. r. 1. p. 7. cap. 6. n. 15. Azor. p. 2. l. 7. c. 1.

2. Altero secundo, prædictas gratias non prodesse, nec vim habere in foro externo, litteris non expeditis. Si tamen non expendantur, post mortem concedentis retrahantur, hoc est vim habere à puncto concessionis. Ratio est, quia prior hujus assertionis pars clarè habetur in regula 33. & Reg. 50. Cancellariæ, posterior vero colligitur ex iisdem Regulis, ut latè habes apud Molin. l. c.

3. Dices Regula Cancellariæ, quæ habetur apud Sanch. l. 8. matr. d. 19. n. 1. non solum loquitur in casu hujus secundæ assertionis, sed etiam in casu assertionis primæ jam dictæ n. 1. hæc enim sunt ejus verba. Nulla dispositio cuiquam in iudicio, vel extra suffragetur, antequam super ealiter Apostolica sint confecta. Ergo perperam dictum est oppositum dicto n. 1.

4. Respondeo. Hæc verba intelligenda sunt non suffragari in iudicio, vel extra iudicium; in foro externo, neque enim (ut rectè ait Præpositus l. c.) & credendum est Pontificem voluisse adversari sententiæ receptæ à tot Doctoribus, qui doceant pro foro conscientie non esse necessariam, ex se, & vi iuris communis, illam litterarum expeditionem.

5. Aique hinc collige, eum, cui à fide digno significatum certò est, Pontificem dispensasse in impedimento, posse in foro conscientie Matrimonium contrahere, vel nulliter antea contractum nunc revalidare, etiam si ante litterarum expeditionem moriatur Pontifex, & idem de aliis Superioribus quoad alias gratias. Idemque item dic si pari modo certò scias à fide digno Pontificem dispensationem, vel aliam gratiam tibi per litteras, seu per scripturam concessisse, cum tamen dictæ litteræ ad te nondum transmissæ sint, quia est eadem, imò major ratio.

6. Dixi (certo scias) sanè certitudine morali, quam quatenus illa sit explicui in simili supra tract. 1. de imp. c. 10. d. 5. c. 13. n. 5. Mihi enim, & Amico apud Dian. p. 8. r. 3. ref. 8. 4. V. At hic, non videtur sufficere probabilitas concessionis: nonquam enim præsumendum est, Pontificem, vel Principem concedere gratiam voluisse, de qua solum mera probabilitas habetur, quod illi concesserint: id enim multis fraudibus, & erroribus esset obnoxium.

§. VI. An cesset Dispensatio, vel Potestas ad dispensandum morte Delegati? Remissivè.

Diximus an, & qua ratione cessent gratiæ morte Pontificis, vel alterius Principis, hoc est morte legantist. Quid, si moriatur Delegatus, cui gratiam exequi commissum fuerat; sed, quia de hoc Argumento, quantum ad nostras dispensationes Matrimoniales pertinet: egimus supra cap. 12. §. 1. d. n. 6. absolvamus nunc Tractationem hanc Secundam, & tantisper quiescamus.

TRACTATUS III.

D E

CONSENSU

Per verba de futuro, id est, DE SPONSALIBVS.

CAPVT PRIMVM.

De Natura Sponsalium.

§. I. Quæ sint Sponsalia, & quam promissionem continere debeant, ut obligent?

SPONSALIA, quamvis non rarè sumantur pro matrimonio rato non consummato, id est pro matrimonio contracto per verba de presenti, sed nondum habita Corporum commixtione, tamen propriè in tota hac tractatione significant mutuam sponfionem seu promissionem futuri Matrimonii, nam propterea Sponsus, & Sponsa propriè vocantur, & sunt ii inter quos ejusmodi mutua, sponsio intercessit licet improprie, ut dixi, aliquando sic appellantur illi, qui matrimonium tantummodo ratum contraxerunt.

2. Promissio autem quadruplici modo exhiberi, seu considerari potest. Primo, ut est interna, nec dum alteri insinuata. Secundo, ut est insinuata alteri, qui tamen nondum illam acceptavit. Tertio, ut est alteri insinuata, & ab illo acceptata quidem, sed non sub mutua repromissione, Puella y. g. acceptavit promissionem matrimonii à te ipsi factam, sed non repromisit, matrimonium ex parte sua. Atque his tribus modis promissio matrimonii dicitur esse facta gratis, quia obligatio est ex vna tantum parte, ejus nimirum, qui sponte promissit. Quarto, promissio considerari potest, ut est alteri insinuata, ab eodemque acceptata, & per ejus repromissionem confirmata, qua ratione promissio dicitur facta per modum contractus, qui certè mutuum utriusque consensum continet.

3. Dico igitur Primò, ut sponsalia obligationem in spondentibus patiant, non satis esse primum, nec secundam, nec tertiam promissionem ex ductis, sed addendam esse, & quartam. Sanch. Pont. Coninch. & innumerè apud Leandum de matr. d. 1. a. q. 4. Ratio, quod non sufficiat prima, & secunda evidens est ex eis, quæ dicemus in tractatione de contractu promissionis, ubi cum communi docebimus, promissionem mente retentam, vel etiam verbis expressam, si non sit acceptata non obligare, & signatè in materia sponsalium, firmat Sanch. l. 1. de matr. d. 3. c. 6. & 7.

4. Ratio autem, quod nec tertia sit satis, est, quia promissio facta ex vna tantum parte, & ab altero acceptata, qualis est hæc tertia, licet possit aliquando esse valida, &

P 4 Obligans

obligans, quo pacto diceretur claudicare contractus ex una parte, quæ se non obligavit, ut si quis, se prorsus obligando, promitteret tibi aliquid vendere, quando tu emere velles, & ut se posset Sponsus obligare ad ducendam Sponsam (sive sub mortali, sive sub veniali juxta Ins quod Sponsa tradere vellet) quando ipsa liberè vellet ei nubere, licet inquam, valida & obligans esset hæc promissio, quia tamen regulariter nunquam Sponsi sic promittunt matrimonium; ideo hæc sola tertia saltem in praxi non sufficit. Quod altem nunquam sic promittant Sponsi, pater, quia nunquam regulariter aliquis promittit alteri gratis futurum matrimonium, scilicet sine spe, seu sine conditione, qua alter certè etiam & ipse obliget ad idem matrimonium, atque adeo semper requirit, quod alter repromittat, fieri enim ab utroque Sponso semper intenditur contractus innominatus, do, ut des. *Promitto si tu promittas*. Vide hæc pluribus apud Sanch. l.c. d. 5.

4. Ratio denique, quod quarta promissio ex supra memoratis ponat obligationem in conscientia, & consequenter contineat vera sponsalia, pater quia cum contineat mutuam obligationem, quæ certè est ex justitia, nihil ei deest de contractu, cujus definitio est. Vide l. *Habeo, ff. de Rubr. significat*. Vltro, citroque obligatio; & quia est in re gravi, nihil deerit à mortali. Quod si addatur juramentum, enascetur alius titulus obligationis, scilicet ex virtute Religionis, ut ex tractatu de juramento supponimus.

5. Dices. At Vasq. d. 4. de matr. Pontius l. 12. matr. cap. 4. num. 10. docent, in omni contractu, atque adeo in contractu matrimonii ipsam acceptationem, quam nos modò posuimus in tertio loco, esse repromissionem, ergo promissio acceptata satis, superque constituet vera sponsalia.

Respondeo. At G. Hurt. d. 1. matr. diff. 4. hanc doctrinam meritò refellit; quia potest quis acceptare, seu admittere tuam promissionem, v. g. sed, nec implicite nec explicitè repromittere fidem suam.

Quoad forum externum.

6. His positis: Inquires. Primò, posita tanta obligatione sub mortali, quantam inducunt sponsalia in foro conscientie, quid erit in foro externo? Poteritne Iudex cogere Sponsum, tempore debito recusantem inire Matrimonium?

7. Respondeo, quatuor esse sententias. Primò enim, Negat Sanctus Thomas apud Averfam *mox citandum*, cum Angelo, & Armilla, etiam si sponsalia fuerint juramento vallata, à Iudice posse cogi prædictum Sponsum recusantem. Ratio hujus sententia, præter aliquos Sacros Textus, ducitur ex libertate Matrimonii, & ex periculo mali ejus eventus, si fortè ab invito contrahatur.

8. Secundò. Affirmat Sanctus Bonaventura apud eundem *mox citand.* cum Sanch. Pontio, aliisque; etsi juramentum non præcesserit, quia præter aliquos Textus, quos etiam ipsi inducunt, Iudex potest, immò & debet compellere subditos ad complendum id, ad quod ipsi ex justitia in conscientia tenentur.

9. Tertiò. Distinguit Sotus apud eundem afferens, & ipse quandam Textum, concedit enim posse compellere, si præcessit juramentum, non verò si non præcessit; quia Iudicis est juramenti observationem, non verò cujuscunque generis obligationes exigere.

10. Quartò. Alio modo distinguit Averfa de matr. quæst. 8. sect. 8. à Versu. Quinò dubitatur, dictos Textus afferens, & concilians. Ait enim, si Iudex ex circumstantiis prævideat malum exitum Matrimonii, discordias, rixas, occisionem uxoris, vi. fugam à domo, &c. ne cogat, errant enim, qui juravit, sed prius serià admoneat, tum utatur remedio carcerationis, immò, & censuratum, quando videbitur opportunitum, sed nunquam deveniat ad hoc, ut Sponsi contrahant invito Matrimonium. Ratio hujus doctrinae est, quia sic vitantur

omnia incommoda, & quantum prudenti à Iudice test. redditur vniquique lus suum.

11. Hanc quartam sententiam, quæ etiam legem G. Hurt. d. 1. matr. diff. 17. & quam si accentes præter approbat prædictus Sanch. l. 6. 1. matr. d. 20. expresse ellem cum moderatione mox dicenda amplectentur, in praxi tunc deducere. Merito enim hæc veterum Averfa & Sanch. Nunquam tamen (alium) debet compellere Iudex insistere, ut finaliter compellat, quia videt alterum nimis remitentem, immò debet fortè excommunicationem absolvere, quamvis contra Absolutionem, ne scilicet Iudex ipsi sciat de hoc. Averfa quidem, quoad forum externum de quo loquimur, loqui videtur etiam intercessit violenter, seu copula cum honesta persona; pari enim (inquit) se habeat Iudex in foro externo cum dicto latore, si denique persolvat non potest. Averte rogamus, Immo moneo Iudicem, ut procedat ad excommunicationem, quando prævidet per illam nihil profuturum, quid enim prodest vulnus infligere, nulli curante recuperanda necessitas?

Dixi (in foro externo) nam in foro conscientie omnino est, ut de eodem violatore suo loco dicemus in Decal. cap. 5 §. 3. à n. 43.

12. De hoc delicto nolendi servare sponsalia, Iudicem Laicum posse cognoscere, notat Sanch. d. 1. matr. modò non sit controversia de validitate si sponsalia de sufficientia cause ad illa dissolvenda; tunc enim spectaret ad solum Iudicem Ecclesiasticum.

Quo tempore implenda sunt Sponsalia?

13. Inquires, Secundò. Quando nam est tempus debitum, post quod peccabit mortaliter, & modò de cogendus est à Iudice Sponsus, ad contrahendum Matrimonium?

Respondeo, quando advenit terminus præfixus sponsalibus (intellige nulla rationabili causa soluta, quæ fortè superveniat, de quibus causis infra, ut dictum fuit ducam te post annum, erit terminus, tunc de mortaliter anno, nam trium, vel quatuor dierum, abstrahendo ab alio incommodo, non videtur, causa gravis in hac re.

14. Quid si nullus sit præfixus terminus, ut dictum fuit, te ducam, Sanch. lib. 1. matr. d. 28. quem Dicitur tract. 4. resol. 243. defendit, ait, tempus obligans sub mortali, præsciendū ab excusatione fortè impetiente, esse, quando aliter ex Sponsis requirit Matrimonium. Pont. autem l. 12. matr. c. 6. v. 1. quem defendit Averfa de spons. sect. 8. Vers. Quare dubit. esse statim, quæ oportune, & commode Matrimonium celebrare possit. Sed profecto facile has sententias conciliabimus, si ramus, obligari quidem statim, quia natura prædicta nis ea est, ut servetur, quam primum mortali, & hunc modo potest; vide l. in omnibus oblig. ff. de verbor. l. Eum, qui ff. de ver. oblig. At excusari ejusmodi Sponsi, quoties alter non requirit, cum possit; quia tunc potestur emittere, & non curare de dilatione, ut habetur in Textu, l. Sapè de Sponsalib.

§. II. An Sponsalia ex voluntate spontanea, vel voluntate obligationem parere possint, & si nullam?

1. Si promittentes sponsalia nolint expresse substatu, Stali se ad illa obligare, sed sub veniali dixerint, xat, Sanch. l. c. d. 9. v. 6. concedit, non fore obligationem nisi sub veniali; Negat Vasq. d. 6. de matr. c. 2. cui assentitur Pont. lib. 2. matr. cap. 12. v. 12. aientem semper sub mortali. Ratio Sanch. est, quia tota hæc obligatio dependet à voluntate se obligantis; sicut enim, cum in voto de re gravi, potest, ex probabilissima sententia, se quis obligare sub levi culpa, sic in casu nostro. Rursus Vasquez est, quia ipse putat, obligationem hanc non dependere immediatè à voluntate se obligantis, sed ex

ipsa promissione, quamvis solum externa; posita enim fore natura sequitur in materia gravi gravis obligatio.

2. Ego, qui cum Sanch. & aliis probabilibus iudico, totam obligationem in quacunque promissione oriri ex voluntate obligantis, consequenter cum eodem censuro, posse sub dicta obligatione levi contrahi hæc sponsalia.

3. Sed erit maxime advertendum cum Aversa, loc. c. 4. §. 8. Ver. Suaderetur, tunc illa non esse in rigore sponsalia, hæc enim rigorosam, & certam obligationem futuri Matrimonii continere debet, concedunt enim Sponsis, ex sententia probabili, amplexus & oscula eadem quæ inducunt impedimentum publicæ honestatis, qui certe effectus supponunt Sponsos habere jus rigorosum ad futurum Matrimonium, atque adeo obligationem gravem ad Nuptias, nisi quid rationabile oberit, contrahendas.

4. Ex eodem principio, quod tota obligatio mensuratur à voluntate promittentis, sequitur posse sub nulla obligatione, id est, ne sub veniali quidem, sponsalia contrahi; quia etiam sic velle possunt promittentes, Velle quæso te, quænam sponsalia hæc erunt nulli obligationi subiecta?

§. III. An Sponsalia ex voluntate spondentium contrahi possint sub obligatione pœnæ?

Vbi

DE ARRHIS, ET PIGNORIBUS.

1. Contrahere possunt sponsalia sub obligatione, ut qui promissis non stat, solvat pœnam aliquam, v. g. aureos centum, vas argenteum, totumque autem?

2. Respondeo, non posse. Vnde, nec deberi in utroque foro ejusmodi pœnam sive magnam, sive exiguam, & valde probabiliter, etiam si additum fuisset iusamentum. Ratio est, quia licet de jure naturæ id illicitum non sit, tamen per Sacros Canones, c. Gemma de spons. prohibetur, & si fiat, irrita pronunciatur pœna, vnde (ut deducit Aversa, quæstion. de matrim. sect. 8. Vers. Et quidem, irrita, ac nulla redduntur sponsalia sic contracta. Congruentia autem, cur id prohiberetur, fuit, ne ob timorem solvendæ pœnæ, minus liberè Nuptiæ contraherentur; nam propterea, sive pœnam apponant ipsi Sponsi, sive eorundem parentes, sive eorundem consanguinei, vel valde amici (quia sic æquale est periculum impediendi libertatem Matrimonii) pari modo de ea procedit prohibitio. Et Sanch. lib. 1. de matrim. d. 30. num. 8. quidem eandem doctrinam extendit, ut non valeat pœna sub qua quis promittit, se non duciturum uxorem, & paulo post, num. 9. ut nec valeat eadem pœna apposta dissolventi Matrimonium modo licito, v. g. in primo bimessu per ingressum Religionis, vel alias per justum divortium: Simili enim ratione laderetur Matrimonii libertas. Atque hæc satis sit innuisse, nam cætera vide apud Sanch. & Aversam, nec omittas legere, quæ dicam infra cap. 4.

3. Ne tamen intermiscas pœnam cum Arrha, vel cum Sponsalia largitate; Arrha enim est, quæ actu traditur inter promittentes ad securitatem Matrimonii in hunc ferè modum. Ego promitto Nuptias me tecum contrahiturum, & in Arrham, id est securitatem mea promissionis configno tibi centum, ut si ego à promissione resiliam, tua sint, si vero tu resilias, reddas mihi illa, & insuper, in pœnam, addas alterum tantum, id est alia centum, quod jura vocant Duplum. Hæc est Arrha, quam certè eadem jura concedunt in sponsalibus, quando Arrham recipiens est major 25. annis. Posse iterum procedi ad pœnam reddendi triplum, vel quadruplum, id est ducenta alia, vel trecenta sed non ultra, idque ab iisdem majoribus viginti quinque annis, signatè monet Textus L. fin. C. de sponsalib. Intellige autem, si resiliatur injustè, nam si justè rescindatur promissio, & Matrimonium non contrahatur ex justa causa, Arrha nequaquam amitti-

tur, sed restituenda est suo domino, sicuti etiam restituenda est ei, qui illam dedit, si Matrimonium celebratur, sunt enim Arrhæ quasi pignora, quæ promissione completa redire ad suum Dominum debent. Arrham autem posse dari in quacunque quantitate, etiam in re immobili, & esse ab utroque contrahente, rectè contra Bartolum, & alios docent Sanchez lib. 1. matrim. d. 35. num. 9. & Hurtadas de matrim. dispar. 1. diff. 19. alios citantes.

4. At verò pœna non traditur actu, sed in hunc ferè modum. Ego tibi promitto futurum Matrimonium, tu mihi: sub pœna, ut quis promissionem suo debito tempore non implebit, solutus sit aureos centum. Vides, pœnam non solvi statim, Arrham verò statim tradi: Arrham igitur, ut dixi, in sponsalibus jura permittunt, pœnam verò nequaquam. Cur autem illam permittant, non verò hanc difficile est indagare, & nobis id prolixius inquirendi ortum non est. Videatur de hoc Sanchez lib. 1. matrim. d. 35. num. 2. deque aliis minoribus quæstionibus pertinentibus ad Arrham Sanch. ibid. dicta d. 35. & deinceps Aversa, loc. cit. sect. 10. Hurtadas loco citato, & diff. 18. alique.

5. Pignus autem, ut etiam fidejussor, si detur in securitatem Arrhæ, poterit, (inquit Sanch. loc. cit.) interponi in sponsalibus, non verò, si detur in securitatem solvendæ pœnæ. Ratio est (inquit) quia accessorium sequitur naturam principalis; quare sicuti prohibetur pœna, & non Arrha, sic prohibetur pignus, quod sit accessorium ad securitatem pœnæ, non verò, quod sit accessorium ad securitatem Arrhæ. Hæc Sanch. Verum, quia semper pignus (si rectè, expensas ut expendit Aversa q. 8. matrim. sect. 10. vers. Sed potius,) succedit loco pœnæ, non verò fidejussor: ideo absolute tenendum est non posse in sponsalibus interponi pignus, posse fidejussorem.

6. Denique sponsalia largitas est donatio, quam intuitu futuri Matrimonii solent sponsi invicem facere liberaliter, de qua propria erit suo loco tractatio. Vide infra Tr. 2. de oblig. matrim. cap. 2. §. 3. & 4.

7. In his pœnis, & arrhis, ne iterum ab ea molestia reverti cogar, advero duo. Alterum, etiam si pœna posset validè apponi in sponsalibus; tamen non esse ea ante judicis sententiam solvenda, quia pœnæ ejusmodi temporales non obligant, ex probabilissima opinione, antequam iudex sententiam de illis ferat. At verò ipsa Arrha, etiam ante ipsam sententiam, est in conscientia foro reddenda à resiliante injustè, quia ejus non est. Sed duplex, triplum, quadruplum, non esse in conscientia solvendum, nisi post sententiam, docet Sanch. loc. cit. d. 37. n. 1. quia horum solutio habet rationem pœnæ. Quamvis esse solvendum in conscientia ante sententiam, doceat Pontius l. 12. matrim. cap. 19. n. 5. (hunc sequuntur alii plures cum Aversa loc. cit. d. 37. n. 1. §. octavo, eos citante) maxime petente parte, saltem, quando intentio promissionis fuit, ut statim ejusmodi duplum solveretur; quia tunc id requirit expressa conventio sponsalium. Video, utramque sententiam esse probabilem, sed mihi probabilior est illa prior, quia se obligantes ad pœnam, cujus rationem habet hæc dupli solutio, ut notat Sanch. ibidem, saltem regulariter, præsumuntur, se obligare ad eam juxta naturam ipsius pœnæ quæ est illam, non deberi, nisi post sententiam.

8. Alterum. Si apposta fuisset pœna in sponsalibus (utique contra leges, quod tamen per se non puto, esse, nisi culpam venialem, ut tenet Sanch. lib. 1. matrim. d. 30. n. 2. quicquid dicat Bonac. de matrim. q. 1. p. ult. n. 3. qui putat, esse mortalem) & Sponsus, vel Sponsa illam pœnam exegisse à frangente fidem, obligaretur hanc fidem frangenti illam restituere?

Respondeo Sanch. loc. cit. d. 31. num. 2. quem sequuntur Lessius, & Coninch apud Hurtad. d. 1. matrim. diff. 18. n. 77. Cui adde Avers. loc. cit. q. 8. Vers. septimo, docet non obligari, sed posse in conscientia illam sibi retinere, donec juridicè ad restituendum condemnentur, quia jura irritantia hanc pœnam solum videntur denegare actionem petendi.

petendi, & obligationem solvendi, non autem impedire translationem domicilii in eum qui illam re ipsa exigit: Sicuti contingit in solutione facta legatario, cui aliquid relictum est per Testamentum minus solemne, & sicuti evenit lucranti in lucro pecunia credita, loquendo de jure communi. At vero Hurtad. l. c. cum quo profero sentio) docet, obligari reddere, nec posse in conscientia illam sibi retinere. Ratio mihi efficax est, quia nullus adest titulus, quo transferri possit dominium illius rei in recipientem, enim recipit ob penam; at hæc jam manifestè irritata est per leges, quæ irritatio non habetur in dicto legato, ludoque; Aptius ergo pro nostra sententia est exemplum de usurario, & latrone; sicuti enim hi retinere non possunt pecuniam sibi extortam, quamvis cum juramento promissam, & deinde traditam, quia ejusmodi promissio non affert titulum justum, ita in casu nostro.

§. I V. Quid sint sponsalia ficta, & quam obligationem inducunt?

Promittit Primo, quis ore tenus, se ducturum Bertram, sed sine animo promittendi, vel sine animo se obligandi. Secundo, promittit alius ore, & animo promittendi, seque obligandi, sed sine animo exequendi. Tertio promittit denique alius nihil considerans; præscindit enim ab animo promittendi, vel se obligandi, vel exequendi. In his ergo nos quærimus, ad quidnam hic obligetur? id enim est, quærere de sponsalibus fictis.

Promissio sine animo promittendi, vel se obligandi.

2. Quoad primum, Dico primo siue sustineas cum Sanch. ut vidimus §. 2. n. 2. promissionem externam solitarie sumptam sine voluntate se obligandi non esse veram promissionem, siue multo magis cum Pontio lib. 2. c. 4. n. 3. esse promissionem veram, immo & verum contractum, quem tamen ego alibi rejicio.

Dico, inquam, te semper peccare mortaliter, si sic fictè spondeas, obligationemque contrahis restituendi damna, si quæ ex ejusmodi ficta sponcione consequantur. Quod pecces mortaliter, ratio est, quia decipis proximum in re gravi. Nam ideo alter se putat obligatum ad Matrimonium, & ut talem se gerit, quia supponit obligationem tuam. Hinc rectè colligit Sanch. disp. 9. lib. 1. matr. n. 1. non peccare mortaliter eum, qui solum ex parte sua fictè promittit absque promissione mutua alterius partis, & absque alio damno hujus alterius partis, quia tunc non adest dicta repromissio, qua se alteri obligatum sentit, quicquid dicat Averfa quæst. 6. de matrim. sect. 1. V. Quare, putans, semper peccare mortaliter. Quod obligeris ad damnationem est, quia eorum tu causa es deceptione tua, ut supponimus.

3. Dico Secundo. Pere ejusmodi promissionem sine animo promittendi, vel sine animo se obligandi non haberi vera sponsalia: Patet ex dictis, quia ad sponsalia, ut nuper docuimus, requiritur promissio, & obligatio dans promissario jus iustitiæ ad futuras Nuptias: at ea promissio, quæ excludit animum promittendi, vel se obligandi dare jus iustitiæ nequaquam potest, ita Sanch. l. 1. matr. d. 9. n. 3. & d. 10. n. 1. Molina T. 2. d. 352. Suar. Tr. 2. d. Relig. l. 1. de Voto c. 2. & 3. & opusc. 4. de Volunt. Divin. d. 2. sect. 2. n. 18. aliique.

4. Dico Tertio, etiam si addatur ejusmodi fictæ promissioni juramentum, nec verum esse contractum, nec vera sponsalia. Ratio est, quia (ut notat Sanct. Thom. apud Sanch. l. c. n. 9.) Juramentum ex sui ratione non obligat, nisi juxta Inantis intentionem. Cum ergo is, de quo loquimur intentionem non habeat se obligandi, obligare se per ejusmodi juramentum non poterit.

5. Dices. Si ficta promissio etiam jurata jus iustitiæ non tribuit, nec vera sponsalia constituit, unde ergo fictè promittens obligatur ex iustitia ad refarcienda damna ex ejusmodi promissione redundantia?

Respondeo, Concedo, ex hac ficta promissione non

oritur jus iustitiæ, nec obligationem ex ipsa promissione, seu contractu; ficta enim promissio, nec verum promissio est, nec verus contractus, sed alio, quod est in se ipsa. Cum enim fictio prædicta sit causa, ut in iustificationis refarciatur.

6. Instas. Ergo hinc sequitur, ut si nullum damnum sequatur alteri, ad nihil teneatur fictè promittens, si peccaverit, ut dictum est.

Respondeo. Ita docet Sanch. l. 1. matr. d. 9. n. 1. promissio facta est gratis, id est sine remissione damni, & non intervenit fractio juramenti. At si ficta est tua promissio, id est, te fictè promittente, alter vero tunc repromittit, urget magis instantia ficta, de qua esse duplex difficultas. Prima, an quando nullum damnum subsequitur, & nihil aliud additur, substat obligatio adimplendi promissionem fictam, & hanc da, an si præter fictam promissionem accedat aliquid de floratio Puellæ, cui Desforator fictè promittit, ad iugum, aliqua subnascat obligatio?

Respondeo, circa hanc posteriorem difficultatem Desforatore, quoad obligationem ad conjugium, ut in bus dixi l. 7. in Dic. c. 5. §. 3. & n. 26. & potest tamen Sanch. l. c. n. 2. Hurt. disp. 1. de matr. diff. 12. Averfa lib. 9. §. 8. sect. 2. Vers. Nec obstat, aliique.

7. Circa priorem verò, quæ est hujus loci, cum eodem Sanch. l. c. n. 5. & 16. esse probabile, tunc si fictè promittentem ad contrahendum matrimonium cum Sponsa v. g. decepta, sed addo cum eodem Sanch. est probabilis, non teneri. Ratio hujus additæ est, quæquamvis peccaverit Deceptor contra iustitiam, & contra deceptionem, dum nullius damni causa fuit manifeste in intentione, nec habuit effectum, unde non apparet aliquid quod sit restituendum, & sanè cum promissio ficta non sit promissio, sequitur, nec promissionem deceptæ fuisse veram repromissionem (hæc enim supponit veram promissionem alterius) quare remanet, quod, si accepta sit obligatio ad matrimonium. Si ergo deceptor vera remanet, liber etiam remanebit deceptor a verâ obligatione illam ducendi. Sicuti, si fictè tibi promitterem Roman adire, quando mihi dederis centum aureos: Si ego nolum adire, unde tu mihi nihil des, te fefellerim fictè promittendo, tamen, nec tu mihi nec ego tibi aliquid debeo, præscindendo ab alio damno, vel injuria, ut certè præscindimus in casu nostro.

8. Quæres. Quid Primo, si omnibus expensis, debium esset, an fuerint contracta vera sponsalia? Secundo, si dubium esset, an quando ea quis contraxerit, animum veram habuerit se obligandi, teneatur ad illam?

9. Respondeo. In priori casu in foro conscientie non tenetur. Ita Leand. d. 1. de matrim. quæst. 47. cum Sanch. Henr. Bonac. Pontio, aliisque, quia melior est conditio certæ libertatis ipsius, quæ, ut alibi sæpe dictum est, in dubia promissione vinci non potest. In posteriore casu Sanch. lib. 1. matr. d. 9. num. 12. & communiter apud Leandrum, docet obligari ad servandam promissionem, quia jam possidet promissio, quam certo quis adhibuit. Verum in eodem conscientie foro (præscindendo ab alio damno, quod forte nascatur alteri Sponsæ ex tali promissione; hoc enim certum est esse restituendum) nec non possit dici, esse in hoc posteriore casu non possidere promissionem, quia de ipsa, an vera, & obligatoria sit, dubitatur, unde de ejus substantia non excluditur in simili, ne contra communem doctrinam nec videtur, aliis discutendū reliquimus Lib. 1. in Dic. c. 1. §. 7. V. Profess. Relig. & V. Matrim. n. 5. in 2. adia. V. n. 1. ergo nunc faciamus.

Promissio sine animo exequendi.

10. Quoad secundum de eo scilicet, qui ore promittit, & insuper animo promittendi, seque obligandi, sed animo non exequendi. Dico Primo, cum peccare mortaliter, quia habet animum non adimplendi illa, ad quod

se graviter obligat. Dico Secundò, eundem obligari ad futurum matrimonium. Ratio est, quia hæc sunt vera sponsalia, cum in his clarè intercedat mutua promissio. Ita Sanch. lib. 1. *matrim.* d. 9. n. 2. & aliquid simile esse in Voto, nos contra Valentiam diximus, cum de Voto lib. 3. in Dec. cap. 12. §. 1. num. 4.

Promissio præcise ab animo se obligandi, &c.

11. Quoad tertium, de eo, qui promittit præcise ab obligatione, est diligenter distinguendum. Si enim is novit, quid si promittit Nupcias, vel promittit juxta morem communem, quo solent sponsalia promitti, sicuti non peccat, sic obligari stare promissis, veraque contrahit sponsalia. Ratio est, quia sic se implicite obligavit, dum enim sic promittit, nec contrarium expressit, implicite voluit totum illud quod in tali promissione involvitur, involvitur autem obligatio contrahendi matrimonium.

12. Verum, si ex vna parte præcise se habuit, & ex alia non novit, eam promissionem asserere dictam obligationem, nec voluit facere, quod alii solent cum nec implicite, se obligaverit, vera sponsalia non contraxit, & consequenter ad illa servanda non obligatur. Ita ibidem infirmat Sanch. & nos latius explicuimus dicto §. 1. præsertim d. 1. 5. Supponimus autem hîc, bona fide hunc processisse nam, si mala fide, ut alterum deciperet sic se gessit, recurrit doctrina de fictè promittente paulo superius allata.

CAPUT II.

De quibusdam conditionibus requisitis in Sponsalibus.

Præter ea, quæ hæcenus dicta sunt, debent sponsalia esse. Primo voluntaria. Secundo, Non extorta metu. Tertio, Signo certo expressa. Quarta, non necessario aliis, sed solum Sponsis, manifesta. Quinto, Absoluta, non conditionata.

§. I. Sponsalia voluntaria esse debent.

Vbi

DE ERRORE, DECEPTIONE, IGNORANTIA forè intercurrentibus in illis.

1. Quoad ad Sponsalia requiratur libertas, & plena deliberatio, nec sufficiat semiplena, pñus est, tanquam res clara, supponendum, quam probandum. Cum enim sponsalia obligent ad mortale, eam petere debent advertentiam, quæ ad mortale requiritur, quæ non est, nisi plena, & perfecta. Sed, quæ tandem est hæc?

Respondet, esse eam, quæ intellectus sine vilo errore aut ignorantia apprehendit rem, & sufficienter advertit, sitne bona, vel mala, seu advertit, quænam in sua natura illa sit. Sanch. l. 1. *matrim.* d. 8. n. 2. & 3. Pont. l. 4. *matrim.* c. 1.

2. Hinc neque ab eo, qui vñ rationis caret, etiam si sit septennius major, neque à furioso, neque ebrio, immo, neque ab iracundo, vel valde cupiente, quando ira, & cupiditas, ita privat hominem vñ rationis, ut impediat advertentiam requisitam ad mortale (quod certè rarissimum est) valida sponsalia, sicuti, nec validum Matrimonium, initeritur. Sanch. Hurtad. Pontius Beccanus, alii- que apud Leand. d. 1. de *matrim.* q. 19.

3. Quoniam verò ignorantia, deceptio, error, minuunt voluntarium, quin aliquando tollunt, ideo pro te nostra de illis aliqua hic sunt adnotanda.

4. Primo. Si error sit ejusmodi, ut sufficeret ad reddendum irritum Matrimonium, qualis est error personæ & conditionis servilis, sine dubio reddit irrita, etiam sponsalia, si vero error sit circa alias qualitates Sponsi, vel Sponsæ, quæ sint tales, quæ sufficerent ad rescin-

denda sponsalia, quando post illa supervenirent (de qua re *infra* c. 5. §. 7. & 8.) saltem dat lus ad rescindenda sponsalia facta per dictum errorem, quo illæ qualitates tunc non advertebantur, rescindenda, inquam, modo mox dicendo n. 8.

5. Secundo. Si altera pars v.g. Sponsus dolo, & fraude Sponsam decept in prædictis qualitatibus, & hic dolus dedit causam contractui, scilicet hoc dolo inducitur Sponsa consensit, nulla sunt sponsalia ex Aversa loco mox citando, sed contrarium tenet cum Lessio, & aliis Commich. d. 23. de *sponsal. dissol. dub. 9. n. 73* An autem remaneat diciens ex parte, sua saltem in vim promissionis obligatus ad standum sponsalibus, si decepta id requirit, idem dic, quod de incutiente merum ad eadem sponsalia extorquenda, *infra* §. 2. n. 13. dicemus. Quod si circa easdem qualitates, nec Sponsus, nec Sponsa decept, sed iis nescientibus, decept alius, non sunt irrita sponsalia; ex hac tamen causa possunt justè rescindi modo mox dicendo n. 8. ita Aversa de *matrim.* q. 8. sect. 4.

6. Tertio. Si ex ignorantia, vel imprudentia seipsum Sponsus decept in prædictis qualitatibus, pari modo valida erunt sponsalia sed pari modo ex hac etiam causa rescindi possunt. Idem ibidem.

7. Quarto, quando error, vel dolus in iisdem qualitatibus intercessit, sed non inde ductus est Sponsus, vel Sponsa ad contrahendum (qui error apud Theologos, & Iuristas dicitur comitans) valida sunt sponsalia; quia non sunt contracta ex vi illius erroris, vel doli.

8. Quid si dubitat, An verè contraxerit ob qualitates circa quas fuit error, vel dolus?

Respondet, si ex qualitates erant tam graves, ut sufficerent ad sponsalia dissolvenda, de quibus quidem qualitatibus hic loquimur, non debet se tenere obligatum ad sponsalia, quia nisi ipsi clarè constet, se verè, etiam cum illa cognitione, sponsalia inire voluisse, potest, se tenere tanquam inducitur ad illa ex eo errore vel dolo.

9. Quæres. Si in aliquibus ex dictis casibus sponsalia valida sic contracta, possunt facile rescindi (id quod, ut Doctores notant, non solum ministerio Iudicis, verum etiam ab ipsa parte errante, vel decepta, fieri per meram suam voluntatem potest, quæ scilicet jure suo resistat à sponsalibus sic initis) si, inquam, tam facile rescindi possunt, quid interest, quoad proximum scire, an sponsalia sint valida, necne?

10. Respondet, multum sanè interesse, nam si ipso jure sunt valida, quamvis statim rescindenda, parient impedimentum publicæ honestatis, id est, vna pars non potest contrahere Matrimonium cum consanguineis in primo gradu conjunctis cum alia parte, juxta Decretum Tridentini, quod impedimentum non parient si sint invalida. Idem dic de jure ad amplexus, & oscula donec rescindantur, quæ duo in simili innui etiam *supra* cap. 1. §. 2. num. 3.

§. II. Non extorta metu.

Metus potest esse Primò, vel injustè incusus ad extorquenda sponsalia, vel justè. Secundò, vol gravis, qui dicitur cadens in constantem virum, vel levis. Tertio potest incuti, vel ad extorquenda, ut dictum est, sponsalia, vel ad aliquid aliud, ut si inimicus mortem alicui minaretur, & is ex se, & libere eligeret inire sponsalia cum inimici sorore, ut mortem sic effugeret. Quarto, vel incusus ab extrinseca causa libera, v.g. à Parente, à Iudice, ab inimico, vel ab extrinseca causa necessaria, v.g. ab infirmitate, tempestate, apprehensione infirmi, unde quis moveatur ad sponsandam, v.g. suam concubinam. Nota autem metum illum, qui causatur à prædicta causa extrinseca necessaria, verè esse & dici metum ab intrinseco, verè enim is, qui movet te ad Matrimonium promittendum, & tuus timor conceptus ex infirmitate, naufragio gehenna, intrinsecus est.

Hæc

Has metuum classes distinctè explicui l. 1. in Decal. cap. 2. § 5.

Metus gravis injustè incussus, quomodo sponsalia irritet?

2. Hic, sive à patre, sive ab aliis incussus ad extorquenda sponsalia, reddunt ipsa, non solum jure Ecclesiastico, ut colligo ex cap. *Ex litteris de dispens. impub.* sed etiam jure naturæ nulla: Ita sustinui loco cit. & rationem satis efficacem (ut mihi videtur) attuli, loquendo ibi de omni contractu afferente obligationem iustitiæ & loquendo de Matrimonio: at certè eadem est ratio, nunc de sponsalibus. Videatur locus lib. 1. in Decal. cap. 2. § 7. ne actum agere hic cogamur.

3. Quod autem saltem ex jure Ecclesiastico sint nulla prædicta meticulosa sponsalia, est communior opinio apud Sanch. lib. 4. *matrim.* d. 19. n. 3. idque etiam si essent juramento firmata, ut non sit opus relaxatione juramenti, ad ea non servanda, ut docet idem *ibidem* d. 21. num. 3. quem sequitur Diana, *part. 3. tract. 4. resolut. 278.* Averla *quæst. 4. sect. 6. Vers. Affertendum*, alios citans.

Metus gravis justè incussus.

4. Hic incussus ad extorquenda sponsalia, ut si, v. g. Iudex tibi dicat, qui homicidium commisisti, *Nisi despondeas Bertam*, sive justè ad irremediam, vel ad mortem propter homicidium commissum condemnabo, non reddit sponsalia nulla; vide Averl. *loc. cit. sect. 4. Vers. Et hac*. Sicuti, nec per similem metum, nullum reddi Matrimonium, nos diximus, lib. 1. in Decal. cap. 2. § 7. num. 3. & dicimus *infra tract. 4. de consensu*, cap. 6. § 2. militat enim eadem ratio *ibidem* dicta; & quamvis Bonacina *ibidem* à me citatus doceat metu hoc iusto, invalidum reddi Matrimonium, ob perfectam libertatem, quam Matrimonium, quod est ex se indissolubile, requirit, tamen idem dicere nequaquam poterit de sponsalibus, quæ ex se indissolubilia non sunt, sed rescindi ex supervenientibus causis possunt.

Metus levis, sive justè, sive injustè incussus.

5. Hic non reddit irrita sponsalia: Ita aliqui apud Averl. *loc. cit. V. dicendum tamen*, & nos item loco citato, § 6. Idem sustinimus de Matrimonio, eadem autem est ratio de sponsalibus. Monui tamen *ibidem*, saltem propter auctoritatem extrinsecam, esse probabile, quod sponsalia metu levi iusto extorta sint valida, sed irritanda; etiam propria auctoritate; cum enim (ut Sanch. *l. 4. matrim.* d. 19. n. 6.) altera pars in conscientia teneatur relaxare fidem hoc metu extortam, poterit ipsa vim patientis pari modo in conscientia resumere fidem à se datam, idque etiam si sponsalia juramento firmata fuerint, modo tamen Absolutionem juramenti obtinuerit, ut idem notat. Idem *ibidem*, d. 21. n. 4. in foro externo non dari actionem huic patienti metum levem, sive iustum, sive injustum, *ibidem*, monui.

Metus injustus non incussus ad extorquenda sponsalia, sed ad aliud.

6. Hic non irritat sponsalia, neque ex solo hoc capite, nisi alia rationabilis superveniat causa, irritati possunt. Ita colligitur ex iis, quæ habet Sanch. *l. 4. matrim.* d. 12. n. 8. & ex iis, quæ nos loco cit. § 5. n. 12. diximus, docuimus Matrimonium hoc modo celebratum esse validum, quia non ex vi metus, sed ex propria voluntate in illa occasione metus, eligitur Matrimonium, quare sponsalia inita ex metu illo mortis ab inimico incusso ob alium finem, quem num. 1. tertio loco explicui, valida sunt.

Metus quicunque, sive gravis, sive levis incussus extrinsecus non irritat.

7. Hic pari modo non irritat sponsalia, & valida sunt, quæ num. 1. exempli causa attulimus contrahentibus naufragis, & c. valida sunt. Ratio est, quæ tunc à seipso ab alio impulsus, eligit, tanquam modum boni, illa sponsalia. Lege Sanch. *lib. 4. matrim.* d. 19. n. 3. nos idem dicemus de Matrimonio *infra* c. 8. § 2.

Obligatio incuriens metum.

8. Inquires. Cum certum sit illam partem, quæ metum injustum passâ est, posse licite resistere à sponsalibus, quid dicendum de ea parte v. g. de Sponso, quæ metum injustè incussit, seu quo scitatur incussus à alio metus, ultra peccatum mortale, quia est peccata in re gravi, obligaturne stare sponsalibus, & hanc sponsa, quæ metum passâ est, velit Matrimonium trahere?

9. Respondeo. Certum est Primum, non obligari Nuptias contrahendas ex vi iustitiæ sponsalium, quæ jam dictum est, hæc sponsalia irrita esse.

10. Certum est Secundo, obligari ad refectum omnia damna, fortè inde consequuta Sponse multo magis, si adfuit violatio, de qua te distindit lib. 7. in Decal. c. 5. § 3. num. præsertim 43. locutus sum.

11. Superest ergo questio, An obligetur ad Nuptias saltem ex vi fidelitatis, seu ex vi promissionis.

12. Respondeo. Obligari, nisi aliquid superveniat, quod ab obligatione excuset, docet Averl. *quæst. 8. de matrim.* sect. 4. Vers. *Dum vero*, sicuti idem cap. 4. sect. 2. docuerat, in Matrimonio meticulose inito, cum quoque metum injustè incussit, obligari ad iterum contrahendum valide Matrimonium, si altera pars Matrimonium tale cari expostulet.

13. Sed non obligari, colligitur ex Collapsione, & de spons. *punct. 1. 2. n. 2.* & ex Sanch. *lib. 4. matrim.* d. 19. n. 3. quatenus hi probabilius reputant, incurientem remanere ad ipsum Matrimonium extorquendum, non obligari in foro conscientie, donec per Iudicem condemnentur ad illud ratificandum, etiam si altera pars metum passâ ratificatum velit. Nam ex hoc colligitur, quod probabilius iidem reputant in sponsalibus, quæ paritatem, in id majoritatem rationis. Ratio præterea hujus doctrinæ est, quia in contractu oneroso, cum in sua natura ipse sit ex utraque parte obligativus, certè, ut servetur æqualitas, aut utraque pars obligata manere debet, aut neutra. Cum igitur certum sit, in casibus positus, partem quæ metu passâ est non remanere obligatam, nec remanebit alia. Monco tamen pro oculis semper habendum, quod diximus n. 10. & n. 11. *loc. ibid. cit.*

14. Quod diximus de incuriente metum, docet Sanch. *l. 1. matrim.* d. 11. n. 15. de decipiente, idemque docet si fictè consentiente cum eadem monitione n. 10. Ad idem, neutrum obligari ad aliquid, si mortis fuit, & expolis deceptio, vel fictio: quia in injuriis datur compensatio, & deceptio deceptio eliditur. Lege Sanch. *lib. 4. matrim.* d. 10. præsertim n. 11. Layman, *l. 5. matrim.* d. 10. p. 1. & Bossum, *de matrim.* c. 2. n. 62.

Animadversio pro metu justè incusso à leg.

15. Denique adverte sponsalia inita ex metu iusto incusso per legem, ut si Iudex sic dicat, *Si non despondeas Bertam (quam, quia violasti, debes ex lege ex obligari ne uxorem ducere) te in vinetis tridam*; adverte, quæ sponsalia hæc, & valida esse, & rescindi non possunt, quia ex nulla parte injuriam continent, ut ex dictis & c. primo lib. in Dec. l. c. colligitur.

§. III. Signo certo expressa.

1. Quæcumque verba, signa, scriptura, nutus, quibus Sponsus, & Sponsa determinatæ personæ significant promissionem recipiendam de futuris Nuptiis, sufficiunt ad constituenda sponsalia, siue ea signa ejusmodi sint ex propria significatione, siue ex consuetudine, siue ex propria voluntate spondentium, siue quocunque alio modo, dummodo, ut dixi, Sponsus, & Sponsa inter se significant, intelligentque promissionem; Cum enim sponsalia sint merus contractus civilis, satis sunt ea verba, vel signa, quæ internum consensum, seu obligationi intentionem sufficienter exprimant. Merito igitur Sanchez lib. 1. matr. d. 18. n. 3. ait, apud Indos illa verba *Ego te ducam*, respondente alio, *Fortè ego te ducam*, & illa verba apud Indos, *Sepe liam te*, quando morietis. Marito, inquam, ait; parere vera sponsalia; nam quamvis ex se hæc non sint determinata promissio, tamen ex usu illius regionis, animus spondendi Matrimonium explicatur.

2. Idem dic, si post tractatum de sponsalibus addant Sponsus, *Placet*, vel quid simile, nam tunc ex circumstantiis, satis prædictus animus exprimitur.

3. Pari modo, vel vult Sanchez, loc. c. n. 4. si Sponsus, v. g. dixit verba certo significantia promissionem, & Sponsa respondeat, *Consentio*, *Volo*, vel quid simile; quia verba sequentia intelliguntur ad sensum præcedentium, nisi clare contrarium explicetur.

4. Dixi autem num. 1. (determinatæ personæ.) Nam sponsalia non constituuntur, si personæ sint indeterminatæ, ut si quis ita dicat, *Accipio in Sponsam meam unam ex his tribus filiabus tuis*; quia sic, incerta est promissio, cum nesciatur, in quam ex filiis terminetur.

5. Ex dictis ergo, si constet affuisse intentionem spondendi, & Sponsus, ac Sponsa per illa signa, vel verba quamvis ex se non sufficienter explicativa, satis promissionem mutui cognoverint, vera enascuntur sponsalia, veramque in foro conscientie obligationem inducunt.

6. In foro autem externo Iudex, cui intentio spondentium interna constare non potest, debet pronuciare juxta verba, vel signa externa. Quare, si ea mutui promissionem significant, vel ex se, vel ex circumstantiis, vel ex consuetudine loci, pronuciabit valida sponsalia: si non significant, pronuciabit invalida; Si verò dubia est significatio, puto, debere à Iudice ferri sententiam pro validitate sponsalium; quia in causa Matrimonii judicandum semper à Iudice est in ejus favorem, ut docet cum communi Sanchez, loco citato, qui tamen excipit, quando dubium oritur ex impedimento impotentie. At causa sponsalium causa Matrimonii est. Quid in foro conscientie, sit in dubio dati consensus in matrimonium, sentiendum; meam sententiam proposui Lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 7. V. Mat. Sed hoc in editio. 2. Ven. ejusdem Decalogi.

7. Iam verò his in universoni dictis, ipsa verba, vel signa certò, vel dubiè significantia, hæc claritatis gratiâ in suas Classes distributas subscribamus.

Verba, quæ certò constituunt Sponsalia.

8. *Accipiam, vel ducam te, vel, v. g. Mariam, in meam, vel in Sponsam meam.*
9. *Promitto, me ducendum te, vel, Mariam in crastinum.*
10. *Accipiam, ducam te, vel Mariam.* Nam ex communi usu, subintelligitur, *in uxorem.*
11. *Deinceps, posthac, ex nunc te ducam, vel te accipiam in uxorem.*
12. *Non aliam, sed te ducam.*
13. *Promitto, vel, me obligo, vel, do tibi fidem meam, quod te ducam.*
14. *Sub fide mea te ducam.*
15. *Habeas me infidum, nisi te ducam.*
16. *Ego te accipio in uxorem.* Et altera respondeat, *Ego*

Pars III.

te accipiam in virum, constituunt sponsalia. Nam licet illud Sponsi *Accipio*, significet de præsentem; unde videatur per hæc verba constitui Matrimonium; tamen illa expressio Sponsæ respondentis per futurum, ostendit, consensum esse de futuro; atque adeo constituuntur sponsalia, non verò Matrimonium.

Verba, quæ certò non constituunt sponsalia, sed potius Matrimonium.

17. *Accipio te in meam.*
18. *Habdo te in uxorem.*
19. *Providebo tibi, sicuti uxori.* Sed vide n. 28.
20. *Ex nunc reputo te uxorem, seu, in uxorem meam.*
21. *Ex nunc, vel, semper, omnibus diebus vita mea, vel, posthac, vel, ab hoc tempore habebis te, tenebo te pro uxore, tractabo te, providebo tibi, ut uxori. Posthac, vel, ex nunc eris mea.*

Prædictæ formulæ, exprimentes uxorem simili modo suum consensum, non constituunt sponsalia, nam constituunt Matrimonium, quia sic explicatur consensus de præsentem. Cum autem in ultima ex prædictis non additur illud *ex nunc, posthac, vel, semper*, dubia res est, de qua mox num. 28.

22. *Volo te in uxorem: Volo te in virum.* Non constituunt sponsalia, sed Matrimonium, quia consensus est de præsentem; Si autem dicatur *Volo te ducere in uxorem*, dubia res est, de qua num. 29.

23. Verba illa negativa: *Nunquam aliam à te ducam*, non inducunt sponsalia, nec Matrimonium, sed ad summum sic dicentes tenebuntur solum sub conditione, illam ducere, si aliquam ducere velint. Vide Sanchez, lib. 1. matr. disp. 19. n. 1. & Aversam q. 8. §. 3. V. Debet. Si dicatur *Nullam aliam ducam, nisi te*, mox n. 31. explicabo.

24. *Non aliam, nisi te ducam*, Matrimonium constituit non sponsalia, quia sic exprimitur consensus de præsentem.

Verba, quæ sub dubio constituunt sponsalia, nisi major expressio addatur.

25. *Promitto, me desponsaturum te, vel Mariam.*
26. *Te desponsabo.*
27. *Tecum sponsalia contraham.* Hæc tria afferunt incerta sponsalia: est tamen probabilis ex Sanchez, l. c. d. 18. n. 13. sponsalia non afferre, sunt enim solum promissio de sponsalibus contrahendis.
28. *Habebo, tenebo te, ut uxorem, providebo tibi, ut uxori*, dubia sunt formulæ, an scilicet Matrimonium, an solum sponsalia constituent, quando non additur aliqua ex illis particulis dictis num. 21. *ex nunc, semper, &c.* Nihilominus Sanchez, l. c. n. 18. & Hurt. d. 1. de matr. disp. 13. citans Coninch. aiunt, probabilis esse, quod sine illis particulis constituent sponsalia, quia ex se hæc verba respiciunt futurum. Rectè ex se (aiunt) nam constituent Matrimonium, si consuetudo loci, vel tractatus antecedens de Matrimonio, vel quid simile efficiat, ut ea verba significant consensum de præsentem, quæ consideratio semper in hac materia adhibenda est, ut universoni innui num. 1. 2. & 3. Ex quo conciliatur, quod diximus n. 19. de illa formula (*providebo tibi, ut uxori*) & quod hic dicimus de eadem; hic enim, ut probabilis asserimus per eam ex se constitui sponsalia: ibi autem diximus constitui Matrimonium, sed intelligendum est non ex se, sed vel ex circumstantiis, vel ex usu regionis ad similitudinem ejus, quod n. 1. attulimus de ea Indorum formula, quamvis per verbum futurum, *Sepe liam te, &c.* Illa item formula; *mea eris, dubia est*; Siquidem sensus potest esse, *mea eris uxor*, vel *mea eris Sponsa*. Sed mihi quidem longè probabilis est per eam constitui sponsalia, quia id notat illud futurum, (*eris*) quod tamen contrahi ad præsens, unde, & tunc constitui Matrimonium si addatur *ex nunc, posthac, &c.* diximus eodem num. 21. & idem, si similia addantur ibidem diximus, de illis aliis formulis, *habebis te, tenebo te, pro uxore, &c.*
29. *Volo, vel placet infinito adjunctum, sic, volo, vel placet contrahere tecum, ducere, accipere te in uxorem: pari modo*

modo volo te habere, te genere in uxorem, dubia sunt verba. Constitunt sponsalia ex Sanchez, l. c. quia ex se hæc verba satis verificantur, si ea proferens nolit nunc, illam esse suam, sed tempore futuro; Verum ab Hurt. l. c. hæc putantur verba, satis æquiuoca, quia possunt significare merum, dumtaxat desiderium promittendi, atque adeo iudex qui intentionem, sic loquentium, non nescit, debet pronuntiare (ait Hurtadus) per hæc verba, nec Matrimonium, nec sponsalia fuisse constituta. Lege etiam Delugo, l. 3. Respons. mor. d. 16. n. 47. & 48.

30. Accipio te in meam ex crastino, seu in crastinum, non sponsalia, sed Matrimonium constituere, docet Hurtad. loco citato, quia sensus est, nunc volo, seu consensio ut cras sis mea: consensus ergo est, inquit, de presenti, licet executio debeat esse cras. Ad l. c. ait, constituere sponsalia, quia ratione illius additi (ex crastino & c.) promissio est de futuro. Incerta igitur res hæc apparet mihi.

31. Nullam aliam ducam, vel ducam nisi te, vel prater te, vel quam te, nec sponsalia constituere, nec Matrimonium putant Sanchez, ibid. num. 5. 8. & 10. & Pontius lib. 2. marr. c. 10. Rem esse dubiam dicit Averl. q. 8. marr. sect. 3. V. Debet. Distinguit autem Hurt. l. c. diff. 13. num. 57. Si enim dicatur ducam: constituitur (ait) Matrimonium, si ducam, constituuntur sponsalia. Huic postremo adhæreo, quia per illud, ducam, consensus præsens exprimitur; per illud, ducam, exprimitur futurus; nam propterea num. 11. hanc posteriorem numeravi inter formas constituentes sponsalia, & illam priorem n. 14. recensui inter constituentes matrimonium.

Signa, quæ Sponsalia constituunt.

32. Porrigere, & tangere sibi manus in signum fidei, & promissionis, quam sibi dant Sponsi de futuris Nuptiis.

33. Immissio annuli in digitum, ad idem significandum.

34. Missio, & acceptatio munerum juxta morem Sponsorum, præcedente tractatu de matrimonio.

Ex his vides non solum prædicta signa sola, sed nec ipsam copulam solum, constituere sponsalia, nisi supponatur tractatio de Nuptiis, vel quid simile, secus enim prædicta præstari possens animo fornicatio.

35. Taciturnitas filii præsentis, quando parentes, Tutores, vel curam illius loco Parentum gerentes Matrimonium ipsius promittunt, parit sponsalia. Parentes, inquam, Tutores & c. non vero extranei, nam non assentior Pontio lib. 2. cap. 14. n. 7. assentior, & Dianæ p. 3. r. 4. resol. 370. iudicanti esse probabile, constitui sponsalia, etiam si extranei sint, qui promittunt, non assentior, inquam, quia extranei carent auctoritate exprimendi aliorum consensum, & Taciturnitas tunc dicti filii non præsumitur rationabiliter esse consensus, facile enim potest procedere ex eo, quod non curat ea, quæ dicti extranei ex se promittunt, cum non teneatur ipsis respondere.

36. Si filius absens, vel infans, postea fiat præsens, vel septennis, quando ab iisdem Parentibus ediscit promissionem pro ipso factam de ipsius Matrimonio, & ipse taceat, sponsalia item iniri. Ita Coninch. d. 2. dub. 3. num. 39. multo magis, si ratificet per verba, vel per cohabitationem, vel per oscula, & amplexus, vel per visitationem, vel per appellationem Sponsæ, vel per similia, sic enim est clara sponsalium, approbatio, quod etiam definitur in lute, C. vnic. de Spons. Impub. in 6.

§. IV. Non necessario aliis manifesta.

1. In hoc, inter alia multa, matrimonium differt à sponsalibus, quod post Tridentinum, Matrimonium invalidè iniri, nisi in eatur publicè, hoc est, coram Parocho, & Testibus, id, quod dicitur iniri Matrimonium in facie Ecclesiæ: at non, sic sponsalia; ad horum enim valorem satis est, si soli Sponsi inter se mutuam promissionem exhibeant. Quare sponsalia clandestina, & valida sunt, & nisi aliud mali immisce-

tur, licita, ut declaravit Sacra Congregatio apud l. c. diff. 16. n. 63. Dicitur autem (ait Sacra Congregatio) quod sponsum sit coram Parocho, & Testibus, non debet iniri sponsalia.

2. Porro dubitabis: An Matrimonium ipsum clandestinum, quod est invalidum, ut Matrimonium, tamen valida sponsalia, & sic, qui, absente Parocho, Testibus, Matrimonium contraxit, obligetur coniugium contrahere, quasi tunc sponsalia contraxisset.

3. Respondeo. Vel agimus de Matrimonio dotali, no contracto ab Impuberibus, vel à Puberibus, utas acquiritur à viro, decimo quarto anno contracto à femina, duodecimo item completo.

4. De priore non est controversia. Sic enim docemus, Matrimonium clandestinum, ut etiam publicum, si contrahatur inter dictos Impuberes nullum, tum ratione impubertatis, quia tunc non sunt in Matrimonio, tum ratione clandestinitatis, quia in Tridentinum, sess. 24. cap. 1. de marr. Matrimonium clandestinum irritum est & nullum: eodem modo contra Sanchez lib. 1. marrim. d. 2. l. n. 5. docemus omnes, & Matrimonium esse, in ratione sponsalium, validum inter Impuberes, qui clandestinè invalidum Matrimonium contraxerunt, tamen contraxerint vera sponsalia, resolutaverit impedimentum publicæ honestatis. Hoc est, quia ejusmodi Matrimonium obligare in sponsalia definitur Caput finale de Spons. Impuberibus & Coninch; §. Idem quoque eodem n. 6. & ratio de futuris, quia quando actus includitur in eo, quod sit, sit in eo, let eo pacto, quo fit, valet meliori modo, quo patet. At sponsalia satis manifestè includuntur in eo contracto clandestino. Cum igitur ex alia parte Tridentinum nullum annullaverit Matrimonium clandestinum, potest Clandestina sponsalia, sequitur, ea esse valida. Etiam si prædicti expresse excluderint sponsalia, ut dicitur, Contrahimus Matrimonium, quod si Matrimonium valet, volumus nos obligare ad sponsalia, tum tunc sponsalia inclusa nequaquam fuissent in illo clandestino Matrimonio.

5. De posteriori celebris est, & valget quæritur de matrimonio clandestinum inter puberes, cum non valeat post Tridentinum; ut matrimonium, valet utriusque, ut sponsalia, sicuti modo diximus de clandestino inter puberes.

6. Negat Sanchez, l. c. diff. 20. eumque sequuntur Diana p. 3. trabit. 4. r. 23. 8. Becanos, Navarr. d. 2. q. 2. Averfam, loco mox citando, V. Si autem, Inaniam in Tridentini verbis. Ad sic, id est clandestinum, non dicitur eorum Sancta Synodus omnino inhabiles reddere. Si enim essent habiles (ait Sanchez) ad sponsalia, non dicitur omnino inhabiles. Confirmat, nam tunc solum, si non valet, ut agitur, valet meliori modo, quo patet, quando est defectus ex parte causæ efficientis, ut in Matrimonio Impuberum, quando est defectus ex parte efficientis, & formæ, ut est in casu nostro, in quo indigentibus inhabiles reddit illas personas, & requiritur publicitatem illam, tanquam formam, contrahitur illa sponsalia actus; vnde, quia ejusmodi actui resistit Inaniam, non potest ex illo oriri obligatio sponsalium.

7. Præter citatos, hanc etiam sententiam Impuberibus, de marr. cap. 1. §. 7. citans pro eo 31. Dicitur addens, non posse hoc matrimonium, etiam si jure fuerit, & etiam si accesserit postea copula, patet de sponsalia, quia illud totum, quantum, quantum est actus nullus ex Tridentino; ex actu autem nullo, non procedere potest effectus.

8. Nihilominus Averl. q. 8. sect. 3. V. Si law citans se Navarr. & præterea Cordubam, Coninch. Layman. Rebellum, (quibus adde alios apud Bossium, & alios) testes declarationem Sacre Congregationis, ait valere etiam, ut sponsalia, æquè proflus ac valet in Impuberibus. Ratio potissima est, quia fundamentum, quo innititur est Sanchez, non videtur solidum; nam Tridentinum

De eo, qui septennium non complevit.

inhabiles omnino reddidit Fideles ad contrahendum matrimonium clandestinè, non verò sponsalia: scilicet non abstinuit vim obligationis per modum sponsalium imbibitam in matrimonio clandestino, sed valorem dumtaxat matrimonii de presenti. Ius ergo Tridentini resistit contractui clandestino, ut matrimonium est, non verò, ut est promissio sponsalium: Quare negandum est illud, quod assumit Sanch. in Confirmatione, nimirum, quod ex personarum, tunc sunt inhabiles ad sponsalia, & quod tunc desit forma data à Tridentino, Tridentinum enim solum eas personas reddidit inhabiles, & cum formam dedit, pro matrimonio tantum, non pro sponsalibus in eo contractu inhibitis.

9. Prior ex dictis sententiis videtur probabilior, quia, dum absolute loquitur Tridentinum, absolute nullum totum aut quoad omnes partes quomodocunque imbibitas refellit, nihilominus posteriori probabilitatem suam ne deuegemus.

10. Quod si clandestinè contrahentes habeant intentionem faciendi sponsalia, si non possint validum facere matrimonium, etiam Sanch. loc. c. n. 6. concedit, tunc fieri valida sponsalia, sed magis consequenter negat Bossius, l. c. quia sic contrahentes non promittunt sponsalia externis verbis, seu signis externis, sed solum interne, quod ex supra dictis ad validitatem non sufficit; verba enim illa clandestini Matrimonii, cum actum omnino nullum, ex sententia Sanchez, & ipsius Bossii, continent, videntur non posse intentionem promissionis sponsalium legitime significare.

§. V. Absoluta sponsalia, & non conditionata. Remissive.

De his agitur commodius cum de consensu ipsius contractus Matrimonii, Deo favente, infra Tr. 4. de Consensu c. 5. disputabimus.

CAPVT III.

Quis possit Sponsalia contrahere?

Hic solum duo difficultatem habent, Primo, an possit quis in quacunque ætate, Secundo, an possit quis impedimento aliquo laborans, validè inire sponsalia.

§. I. Ætas, quandomam, irritat sponsalia.

1. Quesitio potest esse Primo, de eo, qui septennium complevit, sed nondum est pubes. Secundo, de eo, qui illud non complevit.

De eo qui septennium complevit.

Dico Primo. Qui septennium complevit, quamvis nondum pubes, validè, & licitè sponsalia contrahit, si usus rationis est compos (nam impos rationis etiam septennium maior, non est aptus ad sponsalia, ut supra vidimus.) Ita Sanctus Thomas, in 4. d. 27. q. 2. art. 2. omnesque fere Theologi, quidquid dicant Sylvest. V. Matr. sec. 4. §. 6. V. Sponsalia quæst. 3. alique perpauci, requirunt ad sponsalia eandem ætatem, quæ requiritur ad Matrimonium. Ratio nostre doctrinæ est, quia licet sit determinata ætas pro Matrimonio, pro quo iura requirunt pubertatem, scilicet duodecimum annum completum in femina; decimumquartum item completum in viro; tamen pro sponsalibus expresse conceditur sufficere, (C. Lit. & C. A. cessu. De desponsat. impub. & alibi) tum pro feminis, tum pro viris septennium completum. Hujus autem rei congruentia est; quia ad Matrimonium, quod ex se est indissolubile, maturiore opus est iudicio, quam ad sponsalia, quæ rescindi ex multis causis possunt.

2. Dico Secundo. Minor septennio carens usu rationis invalidè inire sponsalia. Patet id ex dictis supra, c. 2. §. 1. n. 2. & habetur in iur. C. unic. De Disp. impub. in 6.

3. Dico tamen Tertio. Idem Minor septennio, si usus rationis polleat; etiam si cum usu per miraculum receperisset, validè, & licitè contrahit sponsalia. Hoc dictum magis est controversum, quam præcedens; nam aliqui cum Averfa q. 8. matr. sec. 7. V. Dicendum tamen, requirunt, præter usum rationis, ætatem septennii completi. Aliqui apud Dianam, ut S. Th. l. c. ad Septimum, & apud eundem Averfam, Diana p. 3. tr. 4. resol. 274. præter dictum usum, requirunt ætatem, solum proximam septennio. Sed nos cum Sanch. lib. 1. matr. disp. 18. n. 14. Pontio, l. 12. c. 5. & Leandro de matr. d. 1. q. 28. alios citans, requirimus usum solum rationis; fatemur tamen propter aliquos Textus; quos prædicti Doctores inducunt, ipsorum sententiam esse probabilem. Ratio nostra potissima est, quia, quando ius sive concedit, sive præscribit pro sponsalibus septennium; Ideo præscribit; quia tunc præsumit in Sponsis usum rationis necessarium ad illa contrahenda: propterea sicut, ideo præscribit ætatem pubertatis pro Matrimonio; quia tunc præsumit potentiam ad generandum; Si ergo iam habetur sufficiens usus rationis ante septennium, sufficienter iura servabuntur, sicut i proportionaliter iura, quæ requirunt pubertatem pro Matrimonio sufficienter servantur etiam ante pubertatem, quando ante illam constat, quod malitia suppleat ætatem, ut cum communi docet idem Sanch. l. 7. matr. disp. 104. num. 5. & n. 15.

4. Illud est notandum cum eodem, lib. 1. matr. disp. 16. num. 10. ante septennium non esse sponsalia, nisi appareat, & in foro externo, nisi probetur Sponsos esse compotes usus rationis, sed, post septennium completum, esse sponsalia; nisi appareat, seu probetur eos rationis non esse capaces. Ratio est, quia post septennium præsumitur usus rationis; antea vero præsumitur carentia usus rationis.

5. Dixi, validè & licitè; Et quidem, quod validè, iam probatum est, quod verò etiam licitè, probatur quia, si ex una parte ea sunt valida, ut vidimus; cum ex alia parte nullum ius sit in contrarium, non est, unde oriri debeat culpa, sive venialis, sive mortalis: & certè licet à Pontio lib. 7. matr. c. 65. n. 3. putetur iure Matrimonium ante pubertatem esse mortale, quod negat Sanchez lib. 1. matr. d. 17. n. 5. & 6. (& intellige, quando inire exercendum post pubertatem) tamen utique conveniunt, non esse peccatum sponsalia contrahere, ante septennium. Consonat in utroque dicto Leander loc. c. quæst. 29. & quæst. 30.

6. Dices, Qui pollet ratione sponsalia celebrat ante septennium, imo etiam post, sed ante pubertatem, potest deinde statim, ac pubertatem attigerit ex sua mera voluntate, illa dissolvere, ut mox dicemus, & docet Sanch. lib. 1. disp. 51. n. 9. & 14. ergo videtur illicitum esse, ea tunc contrahere. Probatur consequentia, quia Sponsis conceduntur ex probabili sententia oscula, & amplexus; at illicitum videtur, ipsis hæc concedi propter sponsalia, & deinde eisdem liberè eadem sponsalia posse dissolvere.

7. Respondeo cum Averfa, q. 8. matr. sec. 7. §. 5. Ad Textum vero, etiam ex voluntate utriusque possunt rescindi sponsalia inita inter puberes, ut infra videbimus, & tamen his eadem oscula, & amplexus conceduntur. Ergo argumentum hoc ab omnibus est dissolvendum. Dissolvi autem facile potest, quia inconveniens non est, ius osculandi tandiu durare, quandiu durant sponsalia, quibus rescissis, deperdatur, & Ius: Sicuti durante contractu, v.g. census, adest ius in Creditore exigendi pensionem, quo tamen rescisso, & Ius exigendi rescinditur.

§. 11. *Impedimenta, quibus contrahentes fore laborant, an vitient sponsalia?*

1. **A**N Titius, & Berta consanguinei, antequam obtineant dispensationem, sint habiles ad contrahenda valide sponsalia? Quod est querere, an impedimentis dirimentibus affecti à validitate sponsalium repelluntur, sicuti repelluntur à validitate Matrimonii? Rursus, An Antonius Voto simplici Castitatis affectus, sit aptus ad eadem contrahenda: quod est querere, an impedimentis non dirimentibus laborantes, validè celebrent sponsalia?

2. Dico Primo, cum Averfa l. c. §. 7. initio, esse probabilius, Titium prædictum cum Berta esse secundum præsentem statum inhabilem ad valorem sponsalium. Probatur, quia non potest validè se quis obligare ad illud, quod ponere ex se non potest; ergo, qui non valet propter impedimentum dirimens (quod certe ipse non potest ex se tollere) Matrimonium contrahere, nec promittere illud per sponsalia valebit.

Dixi (secundum præsentem statum), propter ea, quæ mox addam n. 5.

3. Dico Secundo, cum eodem ibidem & cum Sanch. lib. 1. de matr. d. 46. n. 3. prædictum Antonium non posse validè sponsalia, nec Matrimonium promittere. Ratio est, quia promissio etiam iurata faciendi rem malam non obligat, undè non est vera promissio, atque adeo, nec sponsalia. At Antonius Voto dicto ligatus, promitteret, per sponsalia violare Votum Castitatis: ergo: &c.

4. Hinc colligis, respectu sponsalium omnia impedimenta esse dirimentia, quia ex diversa via, altera explicata n. 2. altera n. 3. sponsalium promissio irrita redditur. Non sic quoad Matrimonium ipsum: nam dirimentia reddunt omnino nullum matrimonium, at solum impedimenta non irritant matrimonium, sed inducunt dumtaxat peccatum in contrahentibus. Et quidem huius secundi generis est dictum Votum simplex Castitatis, ut suo loco explicatum est, cum de impedimentis Matrimonii est disputatum.

5. Dico Tertio, cum G. Hurtad. disp. 1. de matr. diff. 21. initio, quæ hæcenus diximus, hoc est, non fieri ab his impeditis vera sponsalia, & peccati ea attentando, intelligi, si promissio referatur ad quodcunque tempus, quo durat impedimentum, vel etiam, ut colligo ex Sanch. l. 5. matr. d. 5. n. 26. si promissio ab impedito fiat, absolute, nam tunc promissio videtur referri ad quodcunque tempus. At dico, valida fieri, & (ut idem Sanch. n. 16. notat) etiam licita, si referatur ad tempus, quo cessabit impedimentum, ut si quis consanguineus sic promittat consanguineæ: *Nunc spondeo tibi futuras Nuptias, celebrandas post obrentam dispensationem*: quo pacto certè sensus est conditionatus, hoc modo: *Spondeo si Pontifex dispensaverit*. Ratio huius doctrinæ est, quia pro illo priori tempore viget inhabilitas, & impedimentum personæ, undè, & peccati radix, si pro illo tempore promittas, non verò pro posteriore.

6. Hæc autem vera sponsalia non sunt vera, pro tempore ante obrentam dispensationem, pro eo enim tempore, cum adhuc non sit posita conditio, deficit perfectus, & absolutus consensus, qui est omnino necessarius ad quæcumque contractum; sed sunt vera post conditionem adimpletam, puta post dispensationem impetratam; quia tunc si nihil obster, purificata iam conditio, & absolutus, (saltem ex probabili sententia mox n. 9. dicenda) redditur consensus.

7. Hinc fit, ut antea, nec iudicatur impedimentum publicæ honestatis (ut habetur in Textu cap. 1. de spons. in 6. de qua re vide Sanch. l. c. n. 12. sine, & apud Dianam p. 11. r. 2. resol. 68. nec concedantur oscula, & amplexus Sponsis, ut ibidem n. 38. notat Sanch. quia pro illo tempore verè Sponsi non sunt.

8. Dices. At cur hæc oscula concessimus §. præced. n. 5. Sponsis impuberibus, seu certè supposuimus, ut etiam

cur diximus, in ipsi oriri impedimentum publicæ honestatis, cum tamen pro eo tempore sint inhabiles ad Matrimonium?

9. Respondeo Quia illi non sunt inhabiles ad sponsalia, etiam pro illo tempore, eos enim ad sponsalia mittunt Sacri Canones, ut ibi vidimus, & habentibus Sanch. l. 1. matr. disp. 16. n. 2. at impedimentum de quo loquitur, Ecclesia, nec ad Matrimonium, nec ad sponsalia.

Sponsalia invalida ob impedimentum, an indigent consensu post dispensationem?

10. Inquires. Obrenta dispensatione, seu ante impedimento, statim ne sine alio novo consensu sine nova ratificatione, valida sunt dicta sponsalia, requiritur novus consensus, vel ratificatio?

11. Respondeo Celebris est de hac re, & vixitque pius disputata questio. Alii cum Sanch. l. 5. matr. n. 24. & cum Palqualigo decif. 506. in unum evocant, requirunt novum consensum, seu ratificationem. Alii autem, sponsus, post impetratam dispensationem, possit resiliire, quia, ea habita, statim consolidauntur absoluta evadunt sponsalia, atque adeo obligant, verò cum Sacra Rota multos citante apud Dian. in calce libri, decif. 2. requirunt novum consensum, ratificationem. Quare, si Sponsi nolent ratificare, possunt resiliire, quia antea per hos Auctores, erat in talibus modi sponsalia, cum fuerint inter inhabiles; ergo dispensationem debent iterum celebrari, ut huiusmodi: secus in sua invaliditate remanebant.

Utramque sententiam probabilem iudico, in casu fufius, cum de simili questione circa ipsum Matrimonium agemus, infra r. 4. de consensu c. 5. §. 4. n. 1. exponebitur.

CAPVT IV.

De quibusdam pactis, quæ solent apponi sponsalibus.

1. **P**rimum pactum esse potest ejusmodi: *Sponsus recedat à Matrimonio, si ante nuptias cri cessantis, vel damni emergentis, quod alteri parti tueri ex recessu?*

Respondeo, hoc pactum esse legitimum: licet non est pœna appositæ sponsalibus, quam superius n. 1. rejecimus, sed debitum iustitiæ, & etiam, pacto potest refarciendum, quare, tamen videatur aliquantulum violari libertas Matrimonii, tamen cum id contingat in natura cujlibet contractus, atque adeo in contractu sponsalium, nihil contra allatam respondeamus.

2. Secundum pactum. *Promittit, ut daretur cum patre, vel consanguineis tui, sub pœna solvendi totum aureos, curent ut in Matrimonium re ipsa contrahat.*

Respondeo, pactum esse legitimum, quia sic pœna & consanguinei solum obligantur, curare, ut sit Matrimonium; quod (si aliud non addatur, id est sine iniuria & violentia) fiat) curare possunt sine lesione libertatis, ad quod dumtaxat citandum, obligantur à promissione, ut notat Sanch. lib. 1. matr. disp. 30. n. 4.

3. Tertium pactum. *Si mecum contrahat Matrimonium, donabo tibi centum, secus nequaquam donabo.*

Respondeo cum necessaria distinctione. Si optatum pactum apponitur causa libidinis, idque coactus, illegitimum est, & reiiicitur à lege, l. Si ita stipulatus, h. de Verbo obligat. & alibi. Si verò (ut solet conveniunt inter) ad huc causa iusta, ut si fiat dotis nomine, vel pollicitum nobilitatem, vel juventutem, vel pollicitum appositum, de illis lege Sanch. l. c. disp. 33. & 34. ubi multa habes de hoc pacto, quod etiam clarè exponit Callag. d. 1. de spons. p. 10. & 11.

4. Quartum pactum. *Tecum contraham si in cohabitare mecum in meo v.g. oppido, nec alio commigrare, promittas.* Quid si addatur, *sub pena solvendi centum?* Respondet, legitimum esse pactum, etiam si de habitatione perpetua, alioque teneri coniuges, sequuto Matrimonio, nam voluntarie acceptari potest & ex alio capite nullam continere iniustitiam. Ita Sanch. l. 1. matr. disp. 40. Pont. l. 12. c. 20. n. 8. Diana p. 3. tr. 4. ref. 212. Laym. l. 5. r. 10. p. 3. c. 2. n. 5. Castrop. l. c. p. 15. §. 2. n. 4. alique. Quare, si vir, v.g. nollet deinde pactum observare, non teneretur eum sequi uxor, & e contra. Penam autem illa solvenda erit, quia non est pena appositae pro sponsalibus adimplendis, quam supra reiecit, sed pro praedicta habitationis securitate. Ita Avers. q. 22. de matr. sect. 3. V. Octavo. Intelligitur autem semper, modo non addit rationabilis causa recedendi: puta sanitas, capitales inimicitiae, & similes, nam tunc cum non addit culpa, nec penam subire debet coniux recedens, & obligabitur alter cum sequi.

5. Hinc nascitur sequens difficultas. Petrus, & Berra sponsalia sine illo ejusmodi pacto contraxerunt, mox Petrus rogat, vel cogit Sponsam, ut secum abeat in aliam regionem: obligaturne Sponsa illum sequi? Respondeo, non obligari, & si Petrus discedat, solvi iuste, & licite sponsalia, etiam iurata à Sponsa possit, quia quamvis uxor, modo infra tract. 7. de oblig. c. 1. §. 1. explicando, obligetur sequi virum, non tamen Sponsa Sponsum. Ita Avers. q. 8. sect. 11. V. Quarto. Similiter Petrus verò peccabit, vel non peccabit, prout vera, & sufficiens causa illam excusabit, vel non excusabit ab ejusmodi discessu.

6. Sed quid iuris, si nullo ejusmodi precedente pacto, inearit Matrimonium, semperne coniuges mutuo se debent sequi alio commigrantes? Respondeo, de hac re infra dicam, tract. 7. de oblig. c. 1. §. 1. a n. 7.

CAPUT V.

De Dissolutione Sponsalium.

Ad octo capita reduco causas, ex quibus queri solet, an dissolvere sponsalia sine culpa quis possit, quas iam suis paragraphis explicandas aggredior.

PRIMA CAUSA.

§. I. Mutuus Consensus.

Inter puberes.

1. Sponsalia à puberibus contracta, etiam iurata, licite dissolvuntur mutuo, sed certe liberò, & non coacto consensu, quo uterque velit à sponsalibus discedere, idque etiam si in honorem Dei per votum illa fuerint iurata, ut si quis, voto addito, pauperem desponsaverit. Ratio est, quia semper intelligitur factum ejusmodi Votum sub conditione, si altera pars velit. Ita Sanctus Thomas, in 4. d. 27. art. 3. n. 5. & communiter.

2. Quare, si quis ex Sponsis, quamvis cum peccato, recedat à sponsalibus, poterit licite alter si velit, & ipse ex se, sine officio Iudicis, rescire. Ratio est, quia iam sic sponsalium dissolutio erit ex mutuo consensu, licite autem hic alter recedat, quia in Textu *L. Cum proponens C. De pactis*, merito dicitur, *Frangenti fidem servanda fides non est*.

3. Dicitur autem recessus à sponsalibus duplici modo exhiberi potest. Primo, explicitè, quando scilicet quis expressis verbis negat, velle ad matrimonium procedere, & de hoc dictum est haecenus. Potest Secundo implicite, & interpretativè, quando scilicet, ita se gerit Sponsus, ut facto ipso, sponsalia rescindere censetur, & certe e iam tunc poterit relictus abluere, & sic sponsalia dissolvere.

4. Hoc implicito modo recedit quis, vel ob nimiam dilationem, vel ob profectiorem in regionem aliam, de quibus sigillatim est differendum.

Pars III.

Quoad dilationem, qui differt inire matrimonium ultra terminum, qui fortè praefixus fuit (nam si praefixus non fuerit, dicam mox num. 6.) censetur à sponsalibus rescire. Id, quod, ut explicatius habeas, fac, sic contracta fuisse sponsalia; Spondemus intra annum inire matrimonium, elabatur autem annus, nec alter è Sponsis compareat ad Matrimonium celebrandum, inquiri, an statim primo die, immo prima hora post annum: iudicandus hic sit, plus iusto differre, atque adeo licitum sit alteri recedere, & sponsalia dissolvere?

5. Affirmativè respondet cum Sancto Thomas loc. cit. communis opinio, & colligitur ex Sacro Textu. *Ex c. Sicuri de sponsal.* ubi cum iubeatur quidam puniri, qui relictis prioribus sponsalibus, evolavit ad aliud Matrimonium, additur, nisi forsitan terminum praefixerit, nec pet eum steterit, quin ad praefixum terminum Matrimonium consummaverit. Quam decisionem adeo stricte excipit Coninch. disp. 23. dub. 6. n. 47. ut etiam si iustam causam alter habuerit differendi, adhuc doceat, alterum posse licite rescire, & dissolvere sponsalia. Verum nec illam communis opinionis doctrinam indistinctè recipiemus, nec haec stricte acceptioni acquiesceremus, putarem enim, Primo, duos, vel tres, seu certe paucos dies (ubi aliud incommodum non apparet) non afferre dilationem plus iusto, quia communiter (nisi aliud expressum ex pacto fuerit) praefixio ejusmodi termini in re nostra, ut in similibus commerciis humanis, non intelligitur cum tanto rigore, ut pauci dies contumacem hominem reddant. Putarem Secundo, contra Coninch. id multo magis esse, si addatur causa rationabilis differendi, tunc enim aequitas vult, ut relictus non sit adeo rigorosus, ut modicam dilationem habeat pro contumacia. Expensis ergo, damno, vel molestia, vel periculo incontinentiae alterius, ac necessitate, qua urgetur, qui differt, & similibus, iudicet prudens, an sit notabilis dilatio, & quidem in utroque foro. In dubio autem recurratur ad Iudicem modo mox dicendo n. 10.

6. Quod si terminus nullus praefixus (in quo casu, ut supra diximus, celebrandum est Matrimonium, quam primum sine magno incommodo potest, praesertim altero inquirente) difficilius est dissolvere, quantum temporis spatium sit expectandum, ut plus iusto longior existimetur dilatio.

7. Dico nihilominus pari modo, ac dictum est num. 5. sine id esse omnibus expensis diiudicandum, quare licet biennium nō censetur nimium à lege, *L. Si Is. C. de Spons.* immo, nec *C. Si de Spons.* quinquennium, quia tunc fortasse ex circumstantiis eo tempore praesentibus ita iudicari potuit, tamen multo minus spatium regulariter sufficiens erit, quod ut dixi, à viro prudenti singula considerante decernatur. Lege Sanch. Layman, Rebelleum, Gutierrez, aliosque cit. à Castrop. disp. 1. de sponsal. p. 13.

8. Quoad profectiorem in regionem aliam. Qui ex Sponsis aliò commigrat, diuque abest à loco, ubi Matrimonium erat contrahendum, renunciare praesumitur, imò facto ipso renunciat sponsalibus, nam propterea alterum à promissione, etiam iurata, liberat: qui sic liberatus poterit ex se sine Iudicis officio, liberè, ad alias Nuptias se convertere.

9. Sed quanam temporis diuturnitas ad hoc sufficiat, ut nimirum profectio praedicta ita longa existimetur, ut contumaciam importet?

Respondeo. Lex Civilis, *L. 2. C. de Except.* significat, non sufficere minus triennio, & *L. 2. de spons.* non sufficere minus biennio: sed standum est Legi Canonicae. *C. de Illis spons.* & quidem in utroque foro, quae absolute concedit Sponsae, posse dissolvere sponsalia, quando alter Sponsus aliò se confert, his verbis: *De illis, qui promittunt se mulieres dulturos, & postea dimittunt terram, se in partes alias transferentes, & c. liberum erit mulieribus ad altera se vota transferre.*

10. Verum adhuc urgeo, & inquiri, quodnam tempus requiritur, ut terram quis dimisisse censetur? Respondeo, id, non alio modo, cognosci posse, quam ex iisdem

Q 3 vel

vel similibus circumstantiis, quas modo diximus *num. 5.* In dubio autem recurritur ad iudicem, cuius auctoritate causa dissolvendi sponsalia definitur; & certe prudenter muniti Index satisficiet suo, si absentem Sponsum, vel Sponsam (in hoc enim sunt pares, licet Canonēs communiter loquantur de Mariis, qui facilius aliō proficisci solent) per intermedium quando potest, moneat, terminumque competentem praescribat, quo elapso, libera pronuncietur Sponsa, & Sponsus.

Inter Impuberes.

11. Atque hæc de sponsalibus contractis à puberibus. At, si qui impuberes, modo supra explicato, sponsalia iniverint, non possunt, etiam mutuo consensu ea dissolvere, dum sunt impuberes. Ita definit Sacer Textus, *C. de illis & C. à nob. de spons. impub.* Sanch. *fusè lib. 1. matr. d. 51.* Ratio autem definitionis fuit, ne in eo infirmæ ætatis debili iudicio imprudens esset mutatio. Quando tamen, quilibet ex ipsis attingit pubertatem, potest valide, & licite statim dissentire & sic dissolvere sponsalia, ita ut, quamvis alter, sive pervenerit, sive non pervenerit ad pubertatem vel in sponsalibus persistere, tamen iam dissoluta ea omnino in utroque foro sint. Ita deciditur in Textibus citatis. Ratio autem Decisionis fuit, quia sponsalia impuberum, cum sint inita in ea debili ætate, non debent esse adeo firma, ut ad eorum dissolutionem, non sufficiat alterutrius dissensus, maturo, id est pubertatis tempore habitus.

12. Dixi (*statim*) nam secus approbare videbuntur sponsalia, nisi ducatur excusatio ab inadvertentia, vel ignorantia, vel bona fide, qua quis credat, se posse ex intervallo dissentire. Ita Aversa *quæst. 8. de sponsal. sect. V. Notant.*

13. Dixi iterum (*statim*) quod est morali modo sumendum; ita ut ejusmodi dissensus valide, & licite exhiberi possit intra tres dies ante, vel post pubertatis ætatem, ut idem *ibidem* notat, & merito, id enim dicitur in iure fieri statim, quod intra triduum fit, (nisi tamen, ut ego interpretor, alia vi geat circumstantia, vel negotii qualitas contrarium persuadens) ita iure, illud (*incontinenti*) explicatur triduo, vide *L. Fin. de Errore Advocati*, & illud (*illico*) explicatur *L. Fin. C. de Iudiciis*, infra triduum, ut docent Canonistæ in *C. de illis modo citato*, notatque Mandosius, *de Monit.* dicens statim aliquod probari, quod infra tres dies probatur.

14. Quid si pubes contraxerit cum impubere, & Sponsus impubes perveniens ad pubertatem approbaverit sponsalia, poteritne pubes, se solo, dissolvere sponsalia? Respondeo, non posse, quia hæc facultas valendi, se solo, ea dissolvere concessa est, dumtaxat impuberi non approbanti sponsalia, quando attingit pubertatem, ut iam dictum est satis, non vero puberi.

15. Quod si sponsalia contracta fuerint ante septennium, idque ante usum rationis, cum irrita sint ipso iure, nec ullam obligationem inducant, nullius consensu indigent, ut dissolvantur.

16. Denique, quando dicimus impuberem, cum pervenerit ad pubertatem, licite resilire posse à sponsalibus, queri potest, an comprehendamus casum, quo impuberes dicti interposuerunt suis sponsalibus iuramentum?

17. Respondeo, Sanch. *lib. 2. matr. d. 51. n. 22.* alique citati à Castrop. *d. 1. de sponsal. g. 17. n. 8.* aiunt, non comprehendendi, quare tunc non posse eos licite sine mutuo consensu à promisso matrimonio recedere. Pontius autem *l. 12. c. 9. n. 7.* quem sequitur cum aliis idem Castrop. *n. 9.* asserit, comprehendendi; atque aded licite posse resilire, ac si iuramentum non adfuisset, id, quod probabile esse idem Sanch. ingenuè faretur.

18. Hanc posteriorem sententiam probabiliorē pronuncio, quia ius, *C. Ex lit. de sponsal.* in quo fundatur sententia prior id clare non decernit, & ex alia parte, alibi dictum est, & omnes ex aliis iuribus *C. Quænam modum de iure iurando, L. fin. C. de non numer. pecun. do-*

cent, iuramentum sequi naturam actus cui collatum est. Iure contrarium dispositum fuerit. Cum ergo sponsalia impuberum sint irritabilia, etiam per unum ex sponsalibus, qui pubertatem attingit, ejusmodi etiam irritum illis adherens.

SECUNDA CAUSA.

§. II. Religionis ingressus.

Vbi

DE EIVSDEM VOTO.

1. Hic, alterum est certum, sub controversia contrahendi, dissolvi ritè, & licite sponsalia per solam professionem Religiosam, sicuti, ut infra dicemus, matrimonium ratum. Et ratio valde congrua est, quia, cui que reliqui facultas assumendi statum Religionis, qui singularem continet itatus Excellentiam, licet erit, ut notat G. Hurt. *disp. 1. de matr. diff. 4. n. 17.* vota biennii Societatis Iesu, quæ verum Religio efficiunt, & post Bullam Gregorii XIII. *Aff. Dom. no.* irritant Matrimonium, quod forte postea contraheretur, non autem per ea biennii voti Matrimonium ratum, quamvis hoc dirimatur à solam professione, infra explicabimus *tr. 1. cap. 6. §. 2.*

2. Quid si prædictis sponsalibus additum sit iuramentum? Respondeo, Idem fore dicendum, quod modo diximus, iuramentum sequitur naturam actus cui adheret, & ita tenet Sanch. Cominch. Pontius cum Castropalao *disp. 1. de spons. pari. 16. n. 5.* quibus addi Hurr. *d. 1. de matr. diff. 5. n. 17.*

Non igitur assentior Rebello, aliusque citatis Avers. *g. 7. de spons. sect. 12. Vers. Secundo.* dicentibus obligationem immo, nec Scoto apud eisdem dicentibus consilium, si prædictis, qui sponsalia iurati, postea ad Matrimonium, ut sic servet iuramentum, iam dicitur inquit, antequam illum consummet, Religio ingredi poterit, non, inquam, assentior, qui de eodem actum ageret, animum habens Matrimonium ferendi. Præterquam quod Sponsam decipere, nunquam Matrimonium contraheret cum alio, qui animum habenti.

3. Quando Religionis electionem concedimus Sponsis, semper excipimus, modo alteri ex Sponsis interfuit Matrimonium celebrari pura, si recedat à Matrimonio ad honorem Sponsæ tunc forte cogatur, & ad legitimandam prolem forte natam, &c. sed hoc non est ex vi sponsalium, est enim ex vi damnationis latorum, &c.

Ingressus in Novitium.

4. Alterum, quod controversatur est, an ad novitium concedatur solenni professioni, sed etiam ingressui in Novitium? Respondeo, Plures ut Sanch. *matr. disp. 42.* alique apud Castrop. *d. 1. de sponsal. g. 17. n. 8.* aiunt, concedant. Plures tamen apud Castrop. *l. 1. de sponsal. g. 17. n. 8.* aiunt, concedere omnino renuunt.

5. Sed verius, & probabilius sic distingue, cum Castrop. *l. c. n. 4.* Vel loquimur de eo, qui manet in statu de hoc dicto, liberum manere à sponsalibus, si velit ad aliud Matrimonium se convertere. Ratiō, quia alter, dum Novitium ingreditur, recedit à sponsalibus; ergo, si alter etiam & ipse recedat, cum mutuo consensu erunt sponsalia dissoluta. Quod si ille dictus non cum animo profutendi ad Novitium se convertat, sed huc is qui remanet in seculo, potest licite recedere, quia in sponsalibus semper imbibitur, ut mox dicemus, ratio, nisi res sint notabiliter mutata. At per dictum ingressum mutata sunt nimis manifestè res. Primum quod Sponsa v. g. quæ remanet in seculo, debet expectare

finem Novitatus alterius. Secundò, deberet, nubere ei, qui Monachus fuit. Tertiò, deberet nubere ei, qui illam desepxit, dum per fictum ingrellum eam deserere voluit.

6. Vel loquimur de eo, qui Novitatum assumptis, & de hoc dicto, quamvis licet ingrediatur, tamen ipsum non esse liberum absolute à sponsalibus, sed si forte egrediatur ante professionem, debere observare promissionem daram alteri, si alter velit. Ratio potissima, præter cæteras, est, quia ingressus in Novitatum non solvit sponsalia ex sui natura, cum novitatus possit egredi, & sponsalia adimplere. Neque ex jure positivo: illud enim, quod modo dixi, concedi à jure professionis non potest extendi ad Novitatum, tum quia, quæ pendet à jure positivo non possunt extendi de casu in casum: tum quia disparitas est manifesta, nam professio constituit statum perpetuum, quod non constituit Novitatus.

Votum assumendi Religionem.

7. Inquires. Si professio Religiosa dissolvit sponsalia, dissolvitne etiam Votum simplex eandem assumendi?

Respondeo, cum distinctione, quæ consequitur ex dictis. Vel enim est sermo, An licet ejusmodi Votum emittatur à Sponsis, & Aio, licet emitti, quia sicut licet emitti est Sponsus profiteri in religione, ita, & illam vovere, præcise ab aliquibus circumstantiis, quæ illud inficerent, qualis esset, fuisse à Sponsis sponsam violatam, de quibus lib. 7. in Dec. c. 5. §. 3. à n. 33. dictum est id, quod ego iterum, iterumque monere soleo. Vide max §. 4. & 8.

Vel sermo est, An eo ipso dissolvantur sponsalia: & Aio, licet alter, qui non vovit, possit, si velit, recedere à sponsalibus, quia, ut modo in simili diximus, alter per prædictum Votum jam renunciat Matrimonio, atque adeo nunc pro dissolutione jam mutuo consensus adfectus; Tamen, non eo ipso constitueret dissolutio: Nam si is, qui Religionem vovit, in nulla forte ex Religionibus admittatur, seu quoquo modo à Religione liber egrediatur, debet stare in iis sponsalibus, si alter, qui remansit in sæculo, sic velit. Ratio est eadem, quam modo dixi de Novitatu, quia Votum prædictum, nec ex natura sua habet sponsalia dissolvere, neque ex jure Ecclesiastico: cum nullibi in jure hoc privilegium ejusmodi Voto concedatur. Ita Cast. l. c. p. 10. n. 6.

8. Quæres. Si quis vovisset Religionem assumere, ut etiam si quis vovisset ordinari in Sacris, & deinde contraheret sponsalia, validæ essent hæc sponsalia, & ad illa teneretur, is, qui vovit?

Respondeo. Nec valida erunt, nec ad illa tenebitur, etiam si illa jurasset, quia tunc, sponsalia subsequenter vovimus, sunt de re illicita. Si tamen præter dicta sponsalia intercessisset defloratio, vel quid simile, alia prorsus esset ratio, de qua ego l. 7. in Dec. c. 5. §. 3. à num. 34. plenè disserui.

TERTIA CAVSA.

§. III. Ordo Sacer.

1. Posito, quod Ordinem Sacrum susceperis, non est dubium sponsalia remanere dissoluta, quia jam assumptus est status Matrimonio insociabilis. Ordinem Sacrum dixi, per Minores enim ea non dissolvi, cum illi statum Nuptiis incompatibilem non constituent, certum est. At controversia esse potest, an eundem Ordinem Sacrum Sponsus licet possit, initia sponsa, suscipere?

Respondeo licet, ex Pontio, Layman, aliisque citatis à Castropalao, loc. cit. part. 19. & ex Diana, aliisque, quos citat, sequitur Averfa, quest. 7. de sponsal. sect. 12. Vers. Dici tamen. Ratio est, aium, quia etiam status, quem af-

fert Ordo Sacer est admodum perfectus, & statui Religio a quipollens. Sed illicite ex Sanch. Coninch. Rebellio, Castropalao eos ibidem citante, quibus adde Gasp. Hurt. d. 2. de matr. diff. 4. Ratio est, inquit, quia Ordini Sacro, tamen si perfectum, certe statum vicendi is contineat, non conceditur à jure sponsalia dirimere, cum è contra statui Religio, propter ejus peculiarem, singularemque perfectionem, id concedatur in supradicto Textu, c. 2. de convers. coniug.

Vtraque sententia sua probabilitate non caret.

Votum assumendi Ordines Sacros.

2. Quid de Voto assumendi Ordines Sacros? Respondeo. Si Votum fuerit emissum ante sponsalia jam modo §. 2. n. 8. dixi, si vero postea, allati Doctores num. præced. cum Pontio, & Layman. consequenter dicent, & quidem probabiliter ejusmodi Votum licet emitti à Sponsis, & debere ab eisdem observari, & per illud eodem modo dissolvi sponsalia, quo ibidem num. 7. diximus de Voto ingrediendi Religionem. At verò Doctores eodem num. præced. allati cum Sanch. & Castrop. cap. 10. num. 2. consequenter, & item probabiliter, doceant illicite emitti, unde illud non acceptari à Deo, nec per illud dissolvi sponsalia. Ratio vtriusque sententiæ est, quia cum prior concedat licet dissolvi sponsalia per ipsum Ordinem Sacrum, licet etiam conceder per ejus Votum, cum vero posterior neget id Ordini Sacro, negabit etiam ejus Voto.

3. Gasp. Hurtadus loc. cit. ait, etiam in hac sententia posteriori, mortua vxore, debere Sponsum suscipere Ordines ad observandum Votum, quod non potuit tempore vitæ vxoris adimplere; Sed est distinguendum. Si enim vovit suscipere Ordines pro tempore, quo forte superviveret vxori, obligatur, ut in simili dicam infra §. 5. num. 22. quia sic promissum Votum est de re bonæ. At si promissit absolute pro omni tempore, cum Votum sit de mala, Votum non subsistit, quia in hac sententia fit contra jus Sponsæ, atque adeo nunquam obligare poterit.

QVARTA CAVSA.

§. IV. Votum simplex Castitatis, seu Celibatus.

1. A Sero Primò, probabile esse per Votum simplex Castitatis, seu Celibatus post sponsalia emissum dissolvi ex vtraque parte sponsalia, & illud licet emitti ab altero ex Sponsis, etiam altero temente. Ita docent plerique cum Averf. ut S. Thom. Vasq. Svar. Bonacjin. Pontius quos citat, sequiturque Averf. loc. cit. V. Sed dicendum. Ratio est, inquit, quia per ejusmodi Votum assumit quis statum, valde perfectum, & Deo gratum cum eodem Deo se illi offert: sicuti quamvis perfectiore modo facit is, qui se dicat Deo per professionem religiosam.

2. Moneo autem, hanc sententiam, habere locum in foro conscientie tantum, nam in foro externo quis Index credat, te verè ob Votum simplex Castitatis sponsalia deserere?

3. Moneo item, habere locum in vero Voto facto ob cultum Dei, seu animæ salutem, secus, si ob odium Sponsæ, vel quid simile, tunc enim non esset Votum, ut alibi explicatur, cum disputatur de Voto.

4. Atque has duas monitiones habere debere etiam locum in præcedentibus Votis assumendi Religionem, vel Ordinem Sacrum, jam vides.

5. Affero Secundò, probabile item esse, illicite, & invalide emitti ejusmodi Votum Castitatis, seu Celibatus post sponsalia, unde per illud ea nequaquam dissolvi.

Ratio hujus probabilitatis est, quia non sufficit quæcunque perfectio operis ad tollendam obligationem iustitiæ, qualis invenitur in sponsalibus, sed id debet in jure

Q 4 concedi

quam fuit, ad Iudicem confugiens utraque mulier, sibi exponebat pro viro Caium: quam ergo in utroque foro Caius ducere obligabitur, præsertim nunc post Tridentinum.

8. Dixi (Bertæ penitus inficiæ) nam si sciisset, cum sic fuisset in culpa, non esset in utroque foro Berta vllatenus audienda. Dixi (item post Tridentinum) nam antea (imò, & nunc ubi Tridentinum non est promulgatum) sponsalia per copulam transibant in Matrimonium de presenti. Quare tunc hic casus coincideret cum præcedente allato num. 11.

9. Sed jam Respondeo ad casum propositum, Pontius, l. 12. mar. cap. 14. Coninch. d. 23. Aub. l. 4. concl. 4. alique quos citat, & excipit Castrop. de spons. d. 1. p. 22. num. 6. sustinent, solvi priora sponsalia, idque propter damnum illatum posteriori Sponsæ, ob habitam cum Sponso copulam, quod damnum reparari non potest, nisi per subsequens Matrimonium. Quare in hac sententia Caius est Bertæ concedendus, nisi forte idem Caius Catharinam cognovisset, tunc enim prævalere non est dubium priora sponsalia.

10. Sanchez, verò, l. 1. mar. d. 49. & Aversa loc. cit. Res. Sex. d. 1. alios citantes docent, non dissolvi, adeoque Caium in quocunque foro esse Catharinæ reddendum. Ratio est, quia ius prioris sponsaliti, ne vnguem quidem diminui potuit per secunda sponsalia iniuste inita, & prorsus nulla, unde impedimentum publicæ honestatis non patiens. Cuius ergo alio modo, augendo dotem, consulat Bertæ.

11. Illud faterur hæc sententia posterior, si forte magnum periculum imminet Bertæ, Catharinæ verò nullum, vel leve damnum ex privatione conjugii cum Caio, tunc per accidens prævaluitur conditionem Bertæ, quatenus, ob charitatem, Catharina debeat priora sponsalia remittere, ut à damno tam gravi Berta liberetur. Atque hanc solam doctrinam fortasse admittit Diana p. 1. r. 2. ref. 70. si attendi legatur, quavis, multis citatis, videatur esse in priori sententia.

12. Obijcies contra hanc posteriorem sententiam Sanchez. Diximus Lib. 7. in Decal. cap. 5. §. 3. num. 35. cum communione sententia, si quis post Votum simplex Castitatis Deo promissum violavit honestam puellam sub promissione Matrimonii, debere postponere Votum, & puellam ducere. Ergo multo magis idem debet quis in simili violatione facere post sponsalia homini promissa.

12. Respondeo, disparitatem ibidem à me insinuatam fuisse, nam Votum cum obliget ex virtute Religionis circa Deum, qui non est tam rigidus exactor, ut homo, quique benigne iudicatur suum ius remittere in concurrentia iuris iustitiæ, quod est homini servandum, non adeo urget, ut promissio facta homini, qui non facile suum ius remittere præsumitur, quare hæc semper urget fortius. Alias responsiones lege apud Aversam citatum.

14. Obijcies iterum cum Castropalao loc. cit. contra hanc eandem sententiam Sanc. Si equum Petro liberaliter promissum vendas Ioanni, pretio accepto, & consumpto, equum Ioanni trahere obligaris, arg. l. Quoties, de re vendic. ubi res solum vendita vni; sed alteri, & vendita, & tradita, huic debetur. At per priora sponsalia te in Matrimonium promissisti, per secunda vero te quasi vendidisti recepto pretio copulæ, quin imò, & tradidisti te, seu corpus tuum, si non, quoad dominium, saltem quo ad usum. Ergo hæc secunda sponsalia exequi debes, non priora.

15. Respondeo, falsum est, priora sponsalia comparari posse promissioni liberali de dando, v. g. equo: quamvis enim ea habuerit initium à libera voluntate; tamen cum sint onerosa, sanè obligantia sunt, & mere liberalia non sunt, posita repromissione alterius. Falsum item nihil pretii recepisse Sponsum in prioribus sponsalibus, ut videtur supponere Castropalaus; recipit enim promissionem, quasi pretium suæ promissionis.

Falsum denique, se Sponsum quasi vendidisse, recepta copula, quasi recepto pretio; non enim potuit seipsum quasi vendere huic, si ante, se quasi vendiderat, seu, ut ita loquar, se inceperat vendere alteri. Neque faveat præsentæ huic venditioni, Sponsum tradidisse vsum sui corporis; cum enim id fuerit contra ius prioris Sponsæ, nihil absolute suum tradidit, at verè tuum equum tu Ioanni tradidisti in exemplo adducto. Traditio igitur illius vsum corporis nullam legitimam possessionem peperit, æquè ac non constituit possessio legitima, quando quis rem furto ablatam, etiam accepto pretio, alteri vendit, & tradit.

16. Ex dictis posterior, hoc est Sanchez sententia est absolute præferenda. Verum, si posterior Sponsa copulam passa patetur grave damnum, prior verò nullum, vel satis leve, rediret doctrina modo data num. 11.

TERTIA DIFFICULTAS.

An aliquando valeant secunda sponsalia?

17. Franciscus sponsalia legitime iniiit cum Antonia, deinde alia nova iniiit cum Berta, sanè cum peccato. Sed quid deinde consecutum est? obiit Antonia, seu Religionem professæ est, seu libere, & volens recessit à sponsalibus, & Franciscus interrogavit Theologos, an obligaretur ex vi prædictorum sponsalium posteriorum, quamvis cum peccato initiorum, Bertam ducere?

18. Respondet Rebellius, part. 2. lib. 4. quaest. 8. sect. 8. numer. 56. Res. Verum quæres, Franciscum obligari Bertam ducere, quia nova illa sponsalia, licet non valuerint eo modo, quo facta sunt, valuerunt tamen eo modo, quo valeat potuerunt, juxta illud iuris vulgatum Alius qui non valet eo modo, quo fit, valet eo modo quo potest, ut supra cap. 2. §. 4. n. 4. diximus. At iam mortua priore sponsa, potest valere, & affectum suum consequi posterior facta promissio; ergo debet.

19. Verum respondent alii cum Castropalao, d. i. de spons. p. 22. num. 4. citans Suar. aliosque non obligari, etiam si iuramentum adhibitum fuerit, quia illa nova sponsalia nullo modo valuerunt. Quare non possunt deinde fieri valida solum ob mortem, vel mutationem prioris Sponsæ, juxta illud non minus vulgatum iuris. Quod ab initio fuit invalidum, tractu temporis non convalescit.

20. Ad ius allatum à Rebellio respondet hæc Castropalai sententia, illud esse verum, quando actus, dum fit, partim potest valere, partim non ita; nam tunc valebit secundum id, quod valere potest. At in casu nostro nullo modo, ne in parte quidem valida sunt illa sponsalia absolute facta.

21. Posterior sententia ex dictis, cum in illa conveniant Sanchez, & Pontius, alijs oppositi, magnum signum habet, quod vera sit, & à nobis omnino excipienda.

22. Adverte tamen ibid (absolute) quod modo dixi, nam, si nova sponsalia addita conditione, sic Franciscus iniisset: Ego promitto tibi Bertæ conjugium, si forte Catharina mea Sponsa moriatur, seu remittat promissionem illi à me factam, seu Promitto tibi Bertæ conjugium pro tempore, quo legitime ero solutus à sponsalibus à me cum alia factis. Si, inquam, sic sponsalia hæc nova iniisset, valida fuisset promissio, & tunc mortua, vel animo mutata Catharina, obligaretur Franciscus ad ducendam Bertam, quia, si tunc ejusmodi intentionem habuit Franciscus, validè contraxit pro tempore illo futuro.

23. Quid, si esset, omnibus expensis, dubium, an Franciscus habuerit intentionem hanc?

Respondeo. Aversa l. c. ait, Franciscum debere præsumi, illam habuisse, atque adeo obligari ad ducendam Bertam; si enim præsumeretur non habuisse, præsumere-

retat delictum iniustitiae contra priorem Sponsam commississe: at in jure delictum nunquam praesumitur, nisi certo constet.

24. Verum, esto, nolim, nec possim praesumere Francisci delictum, & esto, sic debeat in iudicio pronunciare iudex, qui animum internum non videt, adhuc tamen dubium remanet; an re vera Franciscus se obligaverit Bertae, nec-ne, & sic dubitatur de ipsa substantia obligationis, seu promissionis obligantis. Quare recurrit quaestio, an pro foro conscientiae debeat prevalere certa libertas Francisci contra dubiam promissionem? Sed id in simili dictum à nobis est sup. c. 1 §. 4. n. 10.

QUARTA DIFFICULTAS.

Sponsalia inter impeditos sub conditione, si Papa dispensaverit, An praevalent posterioribus initia inter non impeditos?

25. Caesar sciens Lucretiam sibi esse consanguineam, eam, nullo designato tempore, desponsavit sub conditione si summus Pontifex dispensaverit. Interim, antequam dispensatio expedita fuerit, nova sponsalia cum Berta nullo affecta impedimento contraxit. Obienta jam dispensatione, potestne Caesar Bertam potius (ut optat) ducere, quam Lucretiam?

26. Respondeo, mihi certum esse cum Diana, p. 11. tract. 2. res. 70. posse, supponendo non adfuisse novum consensum in Caesare post dispensationem impetratam. Ratio est, quia illa priora sponsalia nulla prorsus fuere, atque adeo posteriora fuerunt valida, & hujus ulterior ratio est, quia jus omnino prohibet sponsalia inter ejusmodi impeditos; sed ante impletam conditionem sunt impediti; ergo &c. Adde, in re quae per leges eximitur à commercio humano, & ex facto, quod à jure improbatur, nullam oriri posse obligationem, vide *L. inter stipulantem §. Sacramenti de Verb. signif. L. cum lex ff. de Fidejuss.* Ergo ex promissione facta Matrimonii, quod improbatum inter consanguineos, non potest oriri obligatio pro tempore ante obtentam dispensationem, de quo loquimur; ergo illa promissio Caesaris & Lucretiae nulla fuit, & consequenter valida illa ejusdem Caesaris, & Bertae.

27. Quid si posteriora sponsalia cum Berta contracta fuissent post dispensationem jam expeditam?

Respondeo, esse distinguendum juxta superius dicta cap. 3. §. 2. n. 10. Si enim sustineas, statim, obtenta dispensatione sine novo consensu, valida esse sponsalia illa, facta sub spe, sub conditione Dispensationis, sponsalia Caesaris & Lucretiae erunt, (habita dispensatione) statim valida, & observanda. Si vero sustineas, obtenta dispensatione, non statim convalescere sponsalia, sed requiri novum consensum, seu ratificationem, quam in casu nostro supponimus, nequaquam adfuisse, remanent sponsalia priora cum Lucretia invalida, unde valida erunt posteriora cum Berta, atque haec custodienda. Nos vero, quia utramque sententiam probabilem judicavimus l. c. & iterum judicabimus infra, c. 10. de consensu c. 7. §. 3. ided breviter dicimus, si sponsalia cum Berta fuerunt, ante impetratam pro Lucretia dispensationem, contracta, Bertam fore uxorem Caesaris, qui est casus allatus n. 2. Si vero fuerunt inita post obtentam dispensationem, qui est casus allatus hoc n. 27. dicimus esse probabile, quod Berta à conjugio Caesaris sit repellenda, & quod Lucretia sit ad ejusdem conjugium advocanda, sed esse item probabile contrarium, ut patet ex dictis: Advertendo semper, debere rescindi damna, si quae facta sunt à Caesare Sponsae relictæ, & praescindendo à copula, de qua jam modo, dictum est.

1. Sponsa, vel Sponsus (in hoc enim utriusque est ratio) cum alio, statim innocens, etiam si sponsalia periret ab ipsis recedere, ut decidit cap. Quamvis de jurejurando, & patet. Quare enim cum in dei tractio, ob quam omnes concedimus, postea salubus recedere, si haec non est: Dixi (innocens) qui delictum commisit, debet ex parte sua obligationem adimplere, si alter velit, ne scilicet ex sua ingratitudine lucrum reportet.

2. Quid, si Sponsa verè per vim pateretur fornicationem, quem esse casum rarissimum dixi l. 7. in Dicitur §. 2. n. 5. Sanch. lib. 1. matr. d. 5. n. 8.

Respondeo, posse adhuc Sponsum eum delectare quidem ob fractam fidem, quam in hoc casu non fuisse supponimus, sed quia Sponsa, etiam per vim violata, vilis notabiliter efficitur, & probo veritatem foeminae sic violatam ducere, idque cum periculo te alienam prolem alendi.

3. Dictum est (Sponsa) nam ex communi sententia Sanch. Pont. l. 12. cap. 17. num. 3. & aliorum, non concedimus, si Sponsus ex violata cogere vellet cognoscere (si tamen virum posse invicem ad hoc cogi, possibile sit, quod mihi, & Tolto, §. 4. cap. 20. dictum est difficile) nam tunc, nec Sponsus hunc cogere cum ageret coactus, nec probrobus esset eum ducere, cum, virum aliquem cognovisset, deinde secundum hominum existimationem non sit. Notandum Sponsus cogere vellet sodomiticè pati, nam quia dedecus esset mulieri, ejusmodi virum proinde habere, ideo judicat Castrop. loc. max. citando nam, & hanc solam rationem, posse Sponsam illum veluti adulterem se repellere, id, quod ego limitarem, quando res est occulta, ut etiam in similibus (quando caput est solum à ratione dedecoris) dicendum est.

4. Quod dictum est de fornicatione, extenditur modo ad oscula, tactusque impudicos; per haec enim proximè, si sint frequentia, etiam fides frangitur, cum Sponsa promiserint Matrimonium, & omnia, quae illud continentur.

5. Extenditur Secundò, ad fornicationem spiritalem, id est ad haeresim. Alter enim potest recedere à viro alterum in haeresim incidisse: quod dictum in Castrop. l. 1. de spons. p. 25. num. 11. quando spiritualis est Sponsa innocens, habitare cum haeretico, & quando sumas in loco, ubi delictum haereticum redditur infamem, ut in Hispania, aliisque Catholicis regionibus. Equidem hanc limitationem, nec apud Sanchez loc. cit. nec passim apud alios lego, & probabilem etiam in Regionibus Haereticorum non consideramus, sed commendare potius Sponsam, quae nolle progredi ad Matrimonium ejus Sponsi, qui haeresim in sponsalia amplectitur; nimis enim grave est eam Catholicam, ad nubendum homini divertere, & quidem haec Religio, quem tamen ipsa Catholicum in sponsalibus elegerat.

6. Inquires, Fornicantis utriusque, id est Sponsae, & Sponsi, alio viro, Sponsa autem cum muliere alia, potest utriusque ad libitum à Sponsalibus resilire.

Respondeo. Communis opinio cum Sanch. l. 1. de spons. num. 9. & cum Pontio, Coninch, Layman, Guenzler apud Castropalaum, loc. cit. num. 9. quibus addo Dicitur part. 3. tract. 4. res. 284. & quidem satis probabiliter distinguit; concedit enim Sponsum posse, nec veli Sponsam, quia quod Sponsa violata à aliquo hunc maximum est dedecus, non autè quod Sponsa aliquem violaverit, ut modò diximus num. 3. Quare ad hoc compenlati injuria nequaquam possunt. Sed Castropalaus, loc. cit. n. 10. & quidem ex mea sententia probabiliter.

bilis, ne dicam verius, ad quod etiam propendit Aversa de *marim*, *sect. 8. quæst. 24. 1. Porro*, putat posse utroque æque resistere; Sponsum propter rationem iam dictam, Sponsam vero, quia etiam ipsa fornicata fuerit, non propterea tollitur, quod vir per suam fornicationem si dem fegerit Sponsæ; Sicuti propter similem rationem, quamvis dedecus non sit uxori, si ejus vir aliam cognoscit, tamen ipsa, solum, quia si datam fidem vi frangit, divertere potest, ut ex certa, & communi doctrina habet ipse Sanchez *lib. 10. de matr. disp. 3. num. 6. & infra suo loco dicemus*. Non ergo ex capite dedecoris, quod exclusim dicto n. 3. sed ex capite fractionis fidei, quæ hic adest.

7. Initas. Quando, cum uxor, tum vir adulteratur, neque potest divertere, quia, ut habet Textus, *c. Significasti de D. cor. alibi*, paria delicta mutua compensatione abolentur. Ergo, neque Sponsi, quamvis utrique fornicantes, poterunt à sponsalibus, divertere?

8. Respondeo. Hujus paritatis debent etiam Auctores communis sententiæ respondere, nam probat, ne à Sponso quidem fornicante posse dimittere Sponsam similiter delinquentem; compensantur enim delicta. Disparitas igitur est, quia cum Matrimonium sit ex se indissolubile, quodlibet caput impediendi ejus separationem sufficere debuit, quale nunc est compensatio adulteriorum; At pro sponsalibus, quæ ob quamlibet mutationem dissolvi possunt, non cogimur similem compensationem iniuriarum inducere, sed concedere debemus utrique Sponso, ut fidem sibi factam vindicare possit per separationem, quæ facile, etiam ob alias rationabiles causas concedi solent Sponsis. Ita respondent Sanchez, Layman, Gutierrez, cit. quamvis nobis contrarij, ita igitur, & nos.

SEPTIMA CAUSA.

§. VII. Impedimentum superveniens.

1. Impedimenta non dirimentia Matrimonium, quantum facit ad præsens institutum, hodie sunt (ut supra videtur, *de Imped. c. 6. dixi*) Votum Religionis, Votum Sacerdotij, Votum Castitatis, Votum Cœlibatus; De his ergo non dirimentibus, cum iam *sup. c. 5. §. 2. n. 7. c. §. 13. n. 2. & §. 4. per totum*, dixerimus, quæ ratione se habent in sponsalibus, superest hic solum agere de impedimentis dirimentibus, quomodo scilicet, & quatenus aliquod impedimentum dirimens superveniens sponsalibus, illa dissolvat, id quod figuratone sequentis casus dilucidius explicabitur.

2. Antonius sponsalia promissit Mariæ, venim non multo post cognovit Agatham Mariæ Sororem, unde (ut scimus omnes) affinitatem ex copula carnali fornicaria dictus Antonius contraxit cum eadem sua Sponsa Mariæ, quæ affinitas, cum sit impedimentum dirimens in causa est, ut non possit procedi ad Matrimonium de presenti, nisi prius obtineatur à Summo Pontifice dispensatio.

3. Porro circa hunc casum, & similes, quando culpa alterius ex Sponsis supervenit quomodocumque aliud impedimentum dirimens, tria resolvenda se offerunt, quæ iam, tribus assertionibus, resolvo.

4. Affero Primò, Mariam esse liberam à sponsalibus, ut vult Aversa *l. 7. de spons. sect. 14. V. ita autem*, Coninch. & Sanchez apud Castrop. *disp. 2. de spons. p. 26.* posse retere Antonium, etiam si se offerat ad obtinendam dispensationem, immo etiam si dispensationem obtentam exhibeat. Ratio (præter fornicationem, quæ in hoc peculiari casu intervenit, quam esse causam sufficientem, ut innocens resistat à sponsalibus, nuper diximus) est, quia apponens impedimentum dirimens, fecit, quantum est ex se, Matrimonium iure impossibile, ergo sufficienter dedit causam alteri resistendi, & volendi, conformare se iuri Matrimonium prohibenti.

5. Affero Secundò, Antonium non esse liberum à

sponsalibus: *Idem loc. præter*, Av. Vnde, volente Mariæ obligari ad procurandam dispensationem, & ad Matrimonium de presenti celebrandum. Ratio est, quia ut superius sæpe diximus, æquum non est, ut liberetur à data fide is, qui delictum commisit: nam, sic ex iniquitate lucrum reportaret. Aversa autem *l. c. cit.* dictum Antonium (præcendendo ab alio damno Mariæ) posse, velle se conformari iuri prohibenti, sed ei non acquiesco, propter rationem dictam, & quia de iure naturæ est, ut, qui causa est impedimenti, circa illud, quod ipse promissit, tollere ipsum debeat, quo ablato, iam non erit difformis iuri prohibenti.

6. Affero Terriò, dispensationem prædictam esse procurandam expensis Antonij, & nullo modo Mariæ: patet, quia solum ipse, & quidem iniuste, fuit causa, ob quam, necessariò illa dispensatio procuranda esset. Ita Doctores citati.

7. Sed ecce celebris difficultas. Si magnis expensis hæc dispensatio sit impetranda, adhucne obligabitur ad illam procurandam Antonius nocens?

Respondeo. Non obligari, putat Filiuc. Sanchez. Coninch. quos citat, sequiturque Gasp. Hurtad. *disp. 2. de matr. disp. 1. 2.* Ratio est, inquit, quia obligatio orta ex sponsalibus solum viget Sponsum ad ponenda media ordinaria, & non valde difficilia, quibus impleri possit Matrimonium, non verò extraordinaria, & difficilia. Excipiunt, & merito, nisi sponsa fuerit spe Matrimonij violata, unde damnum pateretur, vel infamiam, si non sequeretur Matrimonium, nam tunc, sine dubio, nullis sumptibus parcere debet, pro dispensatione impetranda, Sponsus.

8. Obligari Antonium semper, etiam magnis sumptibus, concedit cum Petro Ledesma, & Ochagavia Castropalaus, *loc. cit. num. 4.* non quidem ex vi sponsalium, ex quibus recte dixerunt prædicti Doctores, non obligari Sponsum, nisi ad media ordinaria: (nam propterea Sponsus ex sola lege sponsalium teneretur dumtaxat procurare dispensationem mediocribus sumptibus, exemplo docto ab eo, qui post votum Castitatis Matrimonium contrahit; non enim obligatur ante consummationem Matrimonij ingredi Religionem, in qua possit servare castitatem; quia hoc est remedium extraordinarium, & nimis durum sufficere alia de quibus ibi) non inquam, ex vi sponsalium, sed ex vi, seu ratione damnificationis, cuius, contra Sponsæ litem, causa fuit per suum delictum Antonius.

9. Hanc decisionem Castropalai, Ego verissimam iudico; ita ut contrariam ne probabilem quidem vocare velim, quia non video cur qui causa est damni contrahit, non sit obligatus illud quantum potest, relaxare. Inquiri enim à te, si me iniuste impedires à consecratione Beneficii, ad quod ego ius habeo per electionem mihi legitime factam, nonne deberes, quacunque impensa, illud impedimentum tollere, si posses.

10. Illud tamen hujus decisionis rigorem aliquantulum mitigabit, quod notat Gasp. Hurtad. *loc. cit.* his verbis: *Is, qui fuit causa impedimenti, tenetur ad procurandam dispensationem, quando datus causam impedimenti advertebat, impedimentum contrahi, quia tunc liberè dedit causam damno extorto ex impedimento; damnificationi autem libera, & humana satisfaciendum est. At quando tunc non advertebat impedimentum contrahi, non tenetur, quia tunc liberè non damnificavit, damnificationi autem, quando non liberè fit, non est necessariò satisfaciendum.* Hæc ille: unde cum sapissimè non advertatur, frequentissima erit excusatio.

11. Eundem rigorem mitigabit, etiam illud. Nam si fore tot, tantæque deberent esse expensæ, ut si ea fierent, caderet notabiliter à suo statu Antonius, excusaretur ab illis. Rursum, si comparatione damni, quod patitur Maria, nimis exorbitans deberet esse damnum expensarum, quod deberet pati Antonius, posset differri ad melius tempus procuratio dispensationis, vel conveniri cum Mariæ, ut remittat, quæ certe non debet esse difficilis

difficilis, quia iustitia non adversatur Charitati, & recte rationi; hæc autem dicunt, non debere dominum velle rem suam cum tanto rigore, sibi restitui, ut damnum aliud intolerabile debitori inferatur. Id quod ego in simili notavi, lib. 8. in dec. tr. 4. c. 1. §. 8. n. 4.

OCTAVA CAUSA.

§. VIII. Superveniens mutatio notabilis in Sponsis.

1. **E**X Doctrina illa, nisi generali, quod promissio intelligitur semper fieri, rebus in eodem statu permanentibus, sit, ut, si contractis sponsalibus mutatio notabilis superveniat in altero ex Sponsis, ipsa etiam iurata, non obligent. Ea autem consuevit accidere in bonis, vel corporis, vel animæ, vel fortunarum, consuevit, inquam, nam ceterum hæc regula generalis datur à Doctoribus apud Coninc. d. 23. de spons. dissol. dub. 8. Ut quoties initis iam sponsalibus, superaccidat alia quæcunque causa, quæ eorum executionem reddit notabiliter difficiliorem, quæque, si initio fuisset, cordatum hominem similis conditionis prudenter ab illis avertisset, toties cessat obligatio respectu illius, cui difficilius redditum est Matrimonium. Atque hanc regulam admitti debere in sponsalibus, ut recte notat Aversa, quæst. 8. de spons. sect. 1. 4. Vers. Sexto, quamvis non admittatur in cæteris contractibus, præsertim onerosis; nam Matrimonium, & consequenter ejus promissio, requirit maiorem libertatem, cum sit contractus ex se perpetuus, & indissolubile.

2. Porro hanc regulam aliquantulum illustremus, ea tria bonorum genera sigillatim percurrentes.

Quoad bona Corporis.

3. Si quis ex Sponsis incidat in morbum incurabilem, vel contagiosum, puta, paraly sim, lepram, morbum Gallicum, si amittat oculos, aures nates, si fiat claudus, mancus, &c. iuste alter recedere à sponsalibus potest. Hæc enim, sicuti recedant à sponsalibus contrahendis, sic excusant à contractis, quamvis iuratis; quia nimis grave esset, hæc perpetuo velle in socio pati, poterit ergo is recedere ab hoc contractu sponsalium ex se dissolubili, quod certe non posset, si Matrimonium iam contractum fuisset de præfenti, quod ex se indissolubile est.

4. Tria hæc selige, non valde communia. Primum Morbi Gallici vehementis suspicio, causam dat dictæ dissolutionis ipsi Sponso sano. Ex Pont. lib. 1. 2. c. 17. n. 4. Adde rem ego, idem esse de suspitione cuiuscunque infirmitatis gravis incurabilis, par enim est ratio.

5. Secundum. Oris graveolentia, cui ars Medici subvenire nequit, adnumera inter has infirmitates valentes modo dicto dissolvere sponsalia, ex parte alterius benevalenti: Ita Sanch. lib. 1. disp. 57. n. 2. approbatque ibidem Pontius, & merito, quia illam in tam arcta conjunctione tolerare, nimis esset onerosum.

6. Tertium. Quid, si Sponsa tempore sponsalium pulcherrima, deinde notabiliter deformis evadat?

Respondeo, etiam propter hanc mutationem posse Sponsum resilire, docet Castropal. lib. 1. de sponsal. q. 27. & Gasp. Hurtad. disp. 2. de matr. diff. 13. Ratio est, quia in materia Matrimonii admodum æstimatur apud homines pulchritudo: verum nota illud (notabiliter deformis.)

Quoad bona Animi.

7. Si quis ex sponsis gravi infamia maculetur; si sponsus scortator, aleator, ebriosus evadat; si asper moribus, vel admodum sævus, potest alter recedere, etiam post iurata sponsalia. Rursus, si graves inimicitie ortæ fuerint inter Sponsorum parentes, dissolvi possunt sponsalia ex parte utriusque. Quod si, inter Sponsos ipsos gravis inimicitia fuerit exorta, possunt quidem utrique

recedere, sed, qui fuit causa inimicitie obsequens omnia moralia, atque ordinaria, tenet adhibere pacem inducendam. Ratio prædictorum eadem præcedens. Adde, & timorem rationabilem, ut exitum Nuptiæ fortitur. Hinc sequitur, ut si Timor desponsaverit Bertam, nescientibus utriusque parentibus, immo, & scientibus, unde tan factum sit, ut in parte parentes obliuiscant, & contradicant, tunc quoque discordia inter illos, vel inter Sponsos eodem inquam, ut alter, etiam altero invito, se ad alium Matrimonium convertere licet possit. Ratio est, quia in oppositione facile est, oriri inimicitias, incommuni via, & inter ipsos Sponsos non leves rixas, & discordias. Ne tamen excidat à te monitum, quam fieri Sanch. d. 14. n. 3. ut scilicet caute in hoc procedas, & iactantur minæ, opponuntur pericula, amplificentur cordiarum timores, quæ tamen experientia vitare esse, & statim inito Matrimonio deservit.

Quoad bona Fortunarum.

8. Si dotem promissam negas, vel nega ille, promissit, te ab altero deseri posse, luce clarius est, alteri dotis promissio conditio, sub qua fuit sponsalium, deficiente, etiam sine culpa promittentis, cessat promissio, quamvis iurata.

9. Quid, si nulla promissa fuerit dos à Sponsa, quæ deinde post sponsalia in paupertatem incidat?

Respondeo. Quidquid dicant plures apud Sanch. disp. 39. num. 3. certum mihi est, cum eodem Sanch. cum Castropalao, d. 1. de spons. punct. 28. n. 4. de Aversa de spons. sect. 14. Vers. Quarto, n. 10. citantibus, possum licet recedere. Ratio est, quia, tamen non explicite promissa dos, implicite tamen fuit. Quoniam enim supponunt, feminam transire in domum viri, omnibus suis bonis, Adde, hanc esse mutationem, dum notabilem, quæ quæcunque, vel conditio hominem, à contrahendis sponsalibus, atque adeo à Matrimonio, prudenter averteret.

10. Tria communi huic doctrinæ addi videntur, si timeatur rationabiliter, alterum ex Sponsis fore redandum, alter resiliat licet, ut notat Pont. lib. 1. c. 18. n. 8. quia secus, se is immitteret in periculum suæ paupertatis, atque id ego merito, propter positionem, extendo ad similem rationabilem metum à futura paupertate forte alteri ex aliis quibuscunque proveniendi.

11. Secundum. Si rationabiliter timeatur, ut si perveniat iam paupertas utrique, utique licet recedere sponsalibus, quia tanto difficilius sustineri poterit, utraque Matrimonii; Vnde hic dari non potest compellens paupertatis unius cum paupertate alterius. Ita Bonacina, sed Rebellius, & Pontius, neutri licere putant: Adversaria autem leg. cit. Vers. Quarto circa finem, prædictum tans, distinguit, atque si propter paupertatem non potest subire onus Matrimonii, licet recedere, sed si vellet contrahere Matrimonium, cum æquè paupere, illi recedere à priore. Profecto commoda restrictio, ut illam non possum admittere, ut necessarium, quia si pervenient paupertas videtur date ius recedendi ab illis, &c.

12. Tertium. Quid si alter ex Sponsis ex inopina valde locuples fiat, poteritne iuste ab altero recedere Matrimonio meliori se addicere?

13. Respondet Sanch. quem sequitur Castropal. lib. 1. num. 5. citans Coninch. & Gutierrez, quibus adde. Aversa, lib. 1. c. 18. non posse; Probat Primò, à posteriori, quia si, quoties dote notabiliter maiore Matrimonium contraheret alter ex Sponsis, alterum deserere posset, tunc etiam locuples censetur esse factus. Secundo à priori, quia si Sponsa tua deterior non est facta, iniquum est, si tu illam privare, solum ob bonæ fortunæ mutationem in te factam.

14. Prædictam sententiam sic impugnatur Gasp. Hurt. d. 2. de matr. §. 4. num. 25. Hanc Sanchez & Connub. sententiam diffinitam estimamus, quia dicta mutatio est ita notabilis, ut ex se efficiat impletionem notabiliter gravem, Sponsus facta diuore, & à principio existens, etiam prudenter à Sponsalibus retrahere. Hæc Hurtad. cuius argumentum Castropalaus, loc. cit. quia prædictam Sanchez. sententiam amplectitur, respondere conatur, dicens: effici quidem impletionem sponsalium notabiliter gravio-rem, duriorumque, sed non per se, at solum per acci- dens, eo quod Sponsus impeditur ab aliis ditionibus sponsalibus, quæ posset invenire, id quod (ait) nihil probat, propter argumentum modò à posteriore fa- ctum, quia scilicet, sic, quilibet Sponsus posset semper Sponsam deservire, quoties notabiliter ditius Matrimo- nium ei offerretur.

15. Circa has sententias interponat iudicium me fa- pientior, quod si Leandrum tr. g. de matr. d. 2. §. 47. sequi- te invar, invenies apud ipsum, utramque sententiam esse probabilem.

§. IX. Prædicta Causa existentes ante sponsalia, sed postea cognita.

1. Regula univversalis. Hæc pari modo sponsalia etiam iurata infirmant, ac si de novo advenirent, ita Sanchez. Pont. Bonac. & alii innumerati apud Averfam, §. 8. de sponsal. §. 1. §. V. Dicendum tamen, Ratio est, quia pro eo, qui ante illas ignoraverat, videtur dictæ causæ tunc supervenire, quando sciuntur.

2. Id autem intellige. Primò, de prædictis causis quæ sunt qualitates, si enim fuissent de substantia, seu de in- dividuatione personæ; ut, si tu volens contrahere spon- salia cum Berta, cognoscas deinde illam non esse Ber- tam, sed Mariam, sponsalia non solum infirmari pos- sunt, sed ab initio sunt invalida, sicuti invalidum esset Matrimonium.

3. Intellige Secundò, quando ignorantia ejusmodi causæ, seu defectus tibi dedit causam contrahendi, si enim expressè fuisses eo animo, ut etiam cum illo defectu contraheretur fuisses sponsalia, nihil illis officiet igno- rantia, ita Castrop. d. 1. de spons. p. 29. n. 2. Quid si du- bium nunc sis, an contraheretur fuisses? Respondet Leand. d. 2. de matr. §. 9. citans Sanchez. Bonac. Navar. si defectus de novo cognitus sit gravis, ut si inveniatur, non esse Virgo vel Dives ea, quam talem putabas, posse præsu- mite non habuisse animum contrahendi, secus, si defe- ctus sit levis, &c.

4. Intellige Tertio, nisi post cognitionem, dicta spon- salia, quæ fuerant initio valida ratificaveris, quæ ratifi- catio fieri potuit, vel expressis verbis vel implicite ipso facto, ut, si post dictam noticiam, Sponsam, ut tuam, co- gnovisti, ita Castrop. l. c. num. 11. citans Pontium, Laym. Sanc. aliosque. Valida, dixi, si enim propter aliquam ra- tionem fuerant initio invalida, ut, si fuissent cum errore personæ, vel cum nullo consensu, non validantur per so- lum copulam, quia hæc non est sufficiens signum veri consensu, potest enim fieri animo fornicario, ut supra c. 2. §. 3. n. 3. 4. dictum est, & tenet Hurtad. de matr. disp. 16. Quid si Sponsus ad Sponsam cognoscendam accede- ret (sanè cum peccato) animo non ratificandi? Respon- det Sanchez. lib. 1. d. 66. n. 3. ait, adhuc ipso facto ratifica- te, sed Hurtad. merito l. c. censet, in foro conscientie non ratificare, nec cedere luti suo, & sic dissolvere posse sponsalia, nisi aliàs, ratione damni illati, ad illa ratificanda teneretur.

5. Dictum est autem (pro eo, qui antea ignoraverat) nam, si antea eas causas seu defectus cognovisti, & ta- men adhibuisti consensum, rata erunt sponsalia. Excipit Averfa mox citandus, V. Et quidem, nisi fortè promissio valde fuerit imprudens, & indifferens, qualis, v. g. esset pro- missio juvenis nobilis, & divitis facta vilissimæ puellæ; tunc enim ex alio capite non teneretur quis servare pro- missum: nempe ex eo, quod faceret rem illicitam, & in-

Pars III.

discretam, ita Aver. §. 8. de spons. §. 1. §. V. Pro altera: Adverte id dici ex vi promissionis sponsalium, non ex vi damni illati; illud enim esse omnino refarciendum, certum est.

6. Ex dicta regula n. 1. allata sit, ut non solum, quan- do Sponsam existimabas virginem, & post sponsalia rescivisti, esse defloratam, sed etiam, quando rescivisti esse viduam, quia certè regulariter vilior existimatur ea, quæ virgo, non est, sit, inquam, possit resilire à sponsalibus, Non ita in Sponsa respectu Sponsi, qui fortè inveniatur non fuisse virgo: nam id vile non est Sponsæ nisi tamen inveniatur, valde deditus alienis mulieribus fuisse, sine solida, & continuata emendatione, vel inveniatur, habe- re filios, nam tunc cum molestum id sit notabiliter Spon- sæ, poterit à sponsalibus recedere.

7. An ipso facto in hoc casu ignorantia defectum, quoad qualitates (nam, si adfuerit deceptio ex parte al- terius, vel merus, diximus supra) c. 2. §. 1. & 2. irrita sint sponsalia, an irritanda? Respondeo Castrop. l. c. n. 10. & Hurtados l. c. diff. 16. n. 54. merito dicunt, quando res est clara esse irritanda per voluntatem ejus, qui potest resi- lire; nec necessariam esse iudicis sententiam.

8. Quid si res sit dubia? Respondeo, Tunc, vel etiam, quando recessio à sponsalibus affertet scandalum, recur- rendum esse ad iudicem, monemus omnes. Legatur Ca- strop. p. 3. §. 1. & 2. qui alios citans, docet, qualinam pro- batio sufficiat in foro externo, ad ejusmodi rescissionem; cui adde Gasp. Hurtad. loco citato. diff. 19. & Sanchez, disp. 17.

9. Donec autem is, qui ignoravit, non resiliat, manent valida sponsalia. Id, quod inde constat; quia secus, cum in casibus, de quibus loquimur, ignorantia adfuerit ipso initio, tunc etiam fuissent invalida, quod tamen non potest sustineri, nam ipso initio fuerunt legitima, com fuerint ritè promissa, & ignorantia, ut nunc supponi- mus, non fuerit circa substantiam personæ, sed solum circa qualitates; unde ex illis sponsalibus ortum est impedimentum publicæ honestatis ex Sanchez, lib. 1. matr. d. 68.

10. Denique Si quæras Primò, an qui iuste à spon- salsibus resiliat, quando scilicet resiliat sine ulla culpa, ut esset, v. g. ad ingrediendum in Religionem, teneatur re- stituere ea, quæ fortè alter expendit in parandis Nup- tiis? Respondeo, esse probabile, obligari, sed esse probabilius, non obligari. Lege Castrop. loco citato p. 53. Si quæras Secundò, quando omnibus consideratis dubium est, sintne valida, an invalida sponsalia, quid sentiendum? Respondeo, me de hoc dixisse superius c. 1. §. 4. n. 9. & 10.

§. X. An laborans alio occulto defectu possit, eo tacito, ad Matrimonium procedere?

Et item, An tunc possit ad sponsalium impletionem alterum compellere? Remissivè.

Hæc denique ad complementum hujus Tractatio- nis de sponsalibus client inquirenda, sed, quia de priore à me satis tractatum est Lib. 7. in Decal. cap. 5. §. 2. n. 5. & 6. ideo, vel illa lege, quæ ibi breviter pertrin- xi, vel pluribus agitata pete eadem à Sanchez lib. 6. matr. d. 27. num. 8. & 9. Castrop. de spons. d. 1. p. 30. Connub. de spons. dissol. 27. dub. 12. Pont. lib. 12. c. 18. Averf. quasi. 8. de matr. §. 19. G. Hurtad. d. 2. matr. diff. 17. aliisque, à quibus etiam distinctè habebis de posteriore.

R TRACTA